Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини та іноземних мов»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВтаІМ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
«____» _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:
«ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ»

Виконала здобувачка вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-22
ОПП «Міжнародні економічні відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
_____Мерещенко В.Д.
«____» _____ 2026 р.
Керівник роботи
д.е.н., професор
_____ Ірина БАБЕЦЬ
«____» _____ 2026 р.

Рецензент _____
_____

м. Кропивницький

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет економічний
Кафедра Міжнародних економічних відносин та іноземних мов

Рівень вищої освіти Бакалавр
Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Іван МИЦЕНКО
«____»_____ 2026 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКА) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мерещенко Вікторії Дмитріївни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи
Євроінтеграційний вектор розвитку торговельно-економічних відносин України з Європейським Союзом
2. Керівник роботи
Бабець Ірина Георгіївна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
3. Строк подання роботи до захисту
4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою є комплексне дослідження спільної торговельної політики Європейського Союзу та аналіз особливостей торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС, а також визначення викликів і перспектив подальшої інтеграції України до європейського економічного простору..
Завдання: розкрити теоретичні підходи до вивчення спільної торговельної політики Європейського Союзу; дослідити інституційні механізми реалізації торговельної політики ЄС; проаналізувати динаміку та структуру торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС; здійснити економетричний аналіз впливу ключових зовнішньоекономічних показників на ВВП України; визначити основні виклики та перспективи інтеграції України до Європейського Союзу; розробити рекомендації щодо прискорення євроінтеграційного процесу.
5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	проф. Бабець І.Г.		
Розділ 2	проф. Бабець І.Г.		
Розділ 3	проф. Бабець І.Г.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	02.02.2026-13.02.2026	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	16.02.2026-06.03.2026	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	09.03.2026-10.04.2026	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	13.04.2025-08.05.2026	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	11.05.2026-17.05.2026	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	18.05.2026-31.05.2026	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.06.2026-07.06.2026	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	08.06.2026-11.06.2026	
9	Перевірка на плагіат	12.06.2026-16.06.2026	
10	Отримання відгуку наукового керівника	17.06.2026-21.06.2026	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	22.06.2026-25.06.2026	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання
«____»_____ 2026 року

Підпис керівника

_____ _____
(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання
«____»_____ 2026 року

Підпис здобувача

_____ _____

АНОТАЦІЯ

Євроінтеграційний вектор розвитку торговельно-економічних відносин України з Європейським Союзом. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня “бакалавр” за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» − Центральноукраїнський національний технічний університет. − Кропивницький. − 2026.

У роботі досліджено теоретичні та практичні аспекти спільної торговельної політики Європейського Союзу та проаналізовано особливості торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС. Розкрито сутність і механізми реалізації торговельної політики ЄС, а також визначено роль Угоди про асоціацію та Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі у розвитку економічних відносин між Україною та Європейським Союзом.

Проаналізовано динаміку та структуру зовнішньої торгівлі України з ЄС, визначено ключові напрями експорту та імпорту, а також значення ЄС як основного торговельного й інвестиційного партнера України. Проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу зовнішньоекономічних і інституційних факторів на ВВП України, за результатами якого встановлено важливість індексу економічної свободи для забезпечення економічного зростання.

Окреслено основні виклики інтеграції в умовах війни та визначено перспективи подальшого поглиблення співробітництва.

Ключові слова: спільна торговельна політика ЄС, Угода про асоціацію, ПВЗВТ, євроінтеграція, зовнішня торгівля, економічне зростання.

ABSTRACT

The European Integration Vector of the Development of Ukraine’s Trade and Economic Relations with the European Union. - Manuscript.

Qualifying bachelor’s thesis for the degree of higher education in the educational and professional program "International Economic Relations" in the specialty "International Economic Relations". − Central Ukrainian National Technical University. - Kropyvnytskyi. - 2026.

The paper examines the theoretical and practical aspects of the European Union’s Common Trade Policy and analyzes the features of trade and economic cooperation between Ukraine and the EU member states. The essence and mechanisms of the EU trade policy are explored, as well as the role of the Association Agreement and the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) in strengthening economic relations between Ukraine and the European Union.

The dynamics and structure of Ukraine’s foreign trade with the EU are analyzed, highlighting key export and import sectors and the EU’s role as Ukraine’s main trade and investment partner. A correlation and regression analysis was conducted to assess the impact of external economic and institutional factors on Ukraine’s GDP. The results confirm the significant importance of the Economic Freedom Index for ensuring economic growth.

The main integration challenges in the context of the ongoing war are outlined, and prospects for further deepening cooperation between Ukraine and the European Union are identified.

Keywords: EU Common Trade Policy, Association Agreement, DCFTA, European integration, foreign trade, economic growth.

ЗМІСТ

ВСТУП …… 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА …….. 8

1.1. Теоретичні засади торговельно-економічного співробітництва в системі міжнародних економічних відносин…… 8

1.2. Особливості реалізації спільної торговельної політики ЄС у сучасних умовах……..... 13

1.3. Місце та роль України в міжнародній економічній системі та на ринку Європейського Союзу …… 17

Висновки до розділу…… 21

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ……..…….. 23

2.1. Динаміка, структура та тенденції розвитку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС ……..…….. 23

2.2. Вплив Угоди про асоціацію на поглиблення економічної інтеграції України з ЄС……..... 30

2.3 Порівняльний аналіз ефективності економічного співробітництва України з ЄС та іншими державами…….…… 37

Висновки до розділу…… 43

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС…….. 45

3.1. Сучасні виклики у сфері торговельно-економічного співробітництва України з ЄС……. 45

3.2. Перспективи та стратегічні напрями подальшої економічної інтеграції України до ЄС…… 50

Висновки до розділу…….. 54

ВИСНОВКИ…… 55

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена поглибленням інтеграційних процесів у світовій економіці та зростанням ролі регіональних економічних об’єднань у формуванні глобальної торговельної системи. Європейський Союз є одним із найпотужніших інтеграційних угруповань сучасності, що здійснює спільну торговельну політику та виступає впливовим суб’єктом міжнародних економічних відносин. У цьому контексті інтеграція України до європейського економічного простору набуває стратегічного значення, особливо в умовах трансформації національної економіки та протидії зовнішнім безпековим викликам.

Європейський вибір України визначений як пріоритетний напрям державної політики та закріплений на конституційному рівні. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і створення Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі стали важливими кроками на шляху економічної інтеграції. Водночас сучасні геополітичні обставини, повномасштабна війна, структурні дисбаланси економіки та необхідність глибоких інституційних реформ зумовлюють потребу комплексного аналізу торговельно-економічного співробітництва України з ЄС та оцінки його впливу на економічний розвиток держави.

Метою роботи є комплексне дослідження спільної торговельної політики Європейського Союзу та аналіз особливостей торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС, а також визначення викликів і перспектив подальшої інтеграції України до європейського економічного простору.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено вирішення таких завдань:

- розкрити теоретичні підходи до вивчення спільної торговельної політики Європейського Союзу;

- дослідити інституційні механізми реалізації торговельної політики ЄС;

- проаналізувати динаміку та структуру торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС;

- здійснити економетричний аналіз впливу ключових зовнішньоекономічних показників на ВВП України;

- визначити основні виклики та перспективи інтеграції України до Європейського Союзу;

- розробити рекомендації щодо прискорення євроінтеграційного процесу.

Об'єктом дослідження є процеси економічної інтеграції України до Європейського Союзу.

Предметом дослідження виступають механізми реалізації спільної торговельної політики ЄС та особливості торговельно-економічної взаємодії України з державами-членами ЄС.

У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, системний підхід, статистичний аналіз, кореляційно-регресійне моделювання, а також графічні методи подання інформації.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання сформульованих висновків і рекомендацій для вдосконалення державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності та євроінтеграції.

Структура кваліфікаційної роботи побудована відповідно до логіки дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури з 46 найменувань, 8 рисунків та 9 таблиць. Загальна кількість сторінок – 62.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1 Теоретичні засади торговельно-економічного співробітництва в системі міжнародних економічних відносин

Після закінчення Другої світової війни у світовому господарстві почали формуватися нові інституційні засади міжнародної взаємодії, в основі яких опинилася концепція торговельної лібералізації. У цей історичний період принцип вільної торгівлі поступово перетворився на визначальний орієнтир розвитку глобальної економічної системи. Спочатку координація торговельних відносин між державами здійснювалася переважно через двосторонні домовленості, що фіксували умови взаємного доступу до національних ринків, встановлювали тарифні ставки та передбачали інші обмежувальні механізми. Однак поглиблення міжнародної економічної взаємозалежності зумовило потребу у створенні універсального багатостороннього механізму, здатного встановити уніфіковані правила торгівлі для більшості країн світу.

У результаті еволюції таких процесів сформувалася система багатостороннього регулювання міжнародної торгівлі. Її початковим інституційним підґрунтям стала Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), яку згодом замінила Світова організація торгівлі (СОТ). Підписана у 1947 році ГАТТ започаткувала перший глобальний механізм, орієнтований на скорочення митних бар’єрів та ліквідацію дискримінаційних практик у сфері зовнішньої торгівлі. У період з 1947 по 1994 рік ця угода фактично виконувала функції міжнародної інституції, що координувала правила багатосторонньої торгівлі [1]. Після завершення Уругвайського раунду переговорів у 1995 році було засновано Світову організацію торгівлі, яка стала повноцінною інституційною основою сучасної системи глобального торговельного регулювання та отримала ширший спектр компетенцій порівняно з ГАТТ [2].

СОТ здійснює контроль за виконанням погоджених торговельних норм, забезпечує платформу для проведення переговорів між державами та виконує функцію врегулювання спорів у сфері міжнародної торгівлі. Нормативна база діяльності організації закріплена у комплексі багатосторонніх угод, що регулюють торгівлю товарами, послугами, а також питання, пов’язані з торговельними аспектами прав інтелектуальної власності [3].

Функціонування СОТ ґрунтується на системі базових принципів, які визначають архітектуру сучасної світової торговельної моделі.

Ключове значення має принцип недискримінації, що передбачає реалізацію режиму найбільшого сприяння та національного режиму. Відповідно до цих положень держави не мають права встановлювати відмінні торговельні умови для окремих країн або надавати менш сприятливий режим імпортним товарам порівняно з продукцією національного походження [4; 5]. Такий механізм формує рівноважні конкурентні умови на міжнародних ринках.

Не менш важливим є принцип взаємності, згідно з яким торговельні поступки носять двосторонній характер. Надання доступу до внутрішнього ринку супроводжується отриманням аналогічних можливостей на зовнішніх ринках, водночас держава бере на себе відповідні зобов’язання. Це сприяє узгодженню інтересів сторін і стимулює поступове скорочення торговельних бар’єрів.

Окреме значення має принцип обов’язковості зобов’язань. Домовленості щодо тарифів та інших умов торгівлі, досягнуті в межах багатосторонніх переговорів або під час приєднання до СОТ, мають юридично зобов’язальний характер. Їх перегляд можливий лише після проведення консультацій із заінтересованими партнерами та, у разі потреби, із наданням компенсаційних механізмів [6].

Наступним фундаментальним елементом є прозорість торговельної політики. Країни-члени повинні забезпечувати відкритість інформації щодо чинних торговельних правил, змін тарифів та інших заходів, здатних

вплинути на міжнародні потоки товарів і послуг. Така відкритість підвищує передбачуваність економічних відносин і зміцнює стабільність глобального середовища [4; 5].

Водночас система СОТ допускає використання запобіжних інструментів. Незважаючи на загальну орієнтацію на лібералізацію, державам дозволяється у визначених випадках застосовувати обмежувальні або захисні заходи з метою досягнення суспільно значущих цілей, зокрема забезпечення національної безпеки, охорони довкілля чи підтримки внутрішніх виробників.

Формально механізм ухвалення рішень у межах СОТ базується на принципі рівності членів, що відображено у формулі «одна країна — один голос». Проте на практиці вагому роль відіграють неформальні консультації між обмеженою групою провідних торговельних держав. Подібні зустрічі, відомі як переговори у «зеленій кімнаті», часто стають предметом критики з боку країн, що розвиваються, оскільки їх участь у таких обговореннях не завжди є повноцінною.

Таким чином, Світова організація торгівлі здійснює координацію виконання широкого кола багатосторонніх угод, які формують нормативно-правову основу сучасної міжнародної торговельної системи. Саме ці документи визначають параметри взаємодії держав у сфері зовнішньої торгівлі та забезпечують стабільність функціонування глобальної економіки [8].

Поряд із глобальним механізмом регулювання міжнародної торгівлі, який функціонує в межах Світової організації торгівлі, у сучасній світовій економіці сформувався ще один рівень нормативного впорядкування торговельних відносин. Йдеться про систему регіональних інтеграційних угруповань і торговельних домовленостей, що утворюють так званий регіональний вимір міжнародної торговельної архітектури. До таких структур належать Південноамериканський спільний ринок (МЕРКОСУР), Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА, згодом

трансформована в USMCA), Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), а також Європейський Союз — приклад найбільш глибокої економічної та політичної інтеграції [6; 7].

Європейський Союз є специфічною формою наднаціонального об'єднання, що поєднує риси економічного та політичного союзу. Наразі до його складу входять 27 країн. Правові засади функціонування ЄС були закладені Маастрихтським договором, який набув чинності 1 листопада 1993 року. Саме цей установчий акт започаткував Європейський Союз у його сучасному вигляді, перетворивши Європейське економічне співтовариство на більш комплексну інтеграційну систему з розширеними повноваженнями у сфері економічної, валютної та політичної взаємодії [7; 8].

Визначним результатом розвитку ЄС стало формування єдиного внутрішнього ринку, функціонування якого забезпечується реалізацією чотирьох свобод: руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Для підтримання його цілісності було створено спільну правову систему, норми якої є обов'язковими для всіх держав-членів. Вона охоплює регламенти, директиви, рішення та інші нормативні акти інституцій ЄС, що регулюють економічні, соціальні та правові аспекти інтеграційних процесів [8].

Окрім забезпечення функціонування внутрішнього ринку, Європейський Союз реалізує низку спільних політик у стратегічно важливих секторах. Серед них — аграрна, торгова, регіональна політика, політика у сфері рибальства та інші напрями, спрямовані на зменшення диспропорцій у рівнях соціально-економічного розвитку країн-членів. Важливим кроком у поглибленні інтеграції стало запровадження спільної валюти — євро, яка використовується більшістю держав ЄС у межах економічного та валютного союзу [7; 8].

У сфері зовнішньополітичної діяльності Європейський Союз має відносно обмежені повноваження, однак водночас виступає вагомим актором міжнародних відносин, представляючи консолідовані інтереси держав-членів. ЄС має власне представництво у Світовій організації торгівлі, бере

участь у роботі міжнародних організацій та глобальних економічних форумів. Крім того, значна частина його членів одночасно є учасниками НАТО, що посилює координацію політичної та безпекової політики в європейському регіоні [8].

Прикладом інтеграційного об’єднання в Латинській Америці є МЕРКОСУР, створений у 1991 році на підставі Асунсьйонського договору між Аргентиною, Бразилією, Парагваєм та Уругваєм. Його стратегічною метою стало формування зони вільної торгівлі з подальшим переходом до митного союзу, що передбачає свободу переміщення товарів, послуг, капіталу та робочої сили між країнами-учасницями. Започаткування МЕРКОСУР стало важливим етапом консолідації економічного простору Південної Америки та зміцнення позицій регіону в системі світової торгівлі [6; 7].

У Північній Америці аналогічну роль відіграла Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА), укладена між США, Канадою та Мексикою. Підписана у 1993 році та введена в дію у 1994 році, вона передбачала поетапну ліквідацію митних обмежень і формування спільного ринку, на якому рух товарів, послуг і капіталу здійснювався з мінімальними бар’єрами. У 2018 році угоду було оновлено шляхом укладення нової домовленості — USMCA, що адаптувала правила торгівлі до сучасних економічних умов і викликів [6; 9].

Вагоме значення у процесах регіональної інтеграції має й АСЕАН, заснована у 1967 році Індонезією, Малайзією, Філіппінами, Сінгапуром і Таїландом. Згодом до організації приєдналися Бруней, В’єтнам, Лаос, М’янма та Камбоджа, що дозволило об’єднати більшість країн Південно-Східної Азії в межах єдиної платформи співробітництва. Основні цілі АСЕАН полягають у стимулюванні економічного зростання, сприянні соціальному та культурному розвитку держав-учасниць, а також у підтриманні регіональної стабільності й розширенні співпраці [7; 10].

Отже, поряд із глобальними механізмами, що діють у межах СОТ, у світовій економіці функціонує розгалужена система регіональних інтеграційних угод. Вони поглиблюють економічну взаємодію між країнами, сприяють активізації торговельних потоків та посиленню конкурентних позицій держав у глобальному середовищі [6; 7].

1.2 Особливості реалізації спільної торговельної політики ЄС у сучасних умовах

Європейський Союз об’єднує 27 держав-членів, які формують спільний економічний простір із єдиною митною територією та узгодженими правилами функціонування ринку. У межах цього простору повністю усунено мита та кількісні обмеження на товари, що переміщуються між країнами Союзу. Це означає, що продукція, яка була імпортована на зовнішньому кордоні ЄС і пройшла митне оформлення відповідно до встановлених процедур, надалі може безперешкодно циркулювати між державами-членами без повторного контролю чи додаткового фінансового навантаження. Такий підхід мінімізує адміністративні бар’єри та сприяє підвищенню швидкості товарообігу. Водночас щодо товарів, що надходять із третіх країн, застосовується спільний зовнішній митний тариф, що забезпечує єдність торговельної політики та унеможливлює виникнення внутрішніх перекосів у конкурентному середовищі [7; 11].

Формування митного союзу стало одним із перших і стратегічно важливих етапів поглиблення економічної інтеграції в Європі. Усунення внутрішніх митних бар’єрів дозволило ліквідувати фрагментацію національних ринків та створити передумови для формування повноцінного внутрішнього ринку. Це, у свою чергу, забезпечило зростання обсягів внутрішньої торгівлі, посилення спеціалізації виробництва та ефективніший розподіл ресурсів між країнами-членами. Єдиний митний простір підвищив прозорість правил ведення бізнесу та сприяв формуванню стабільного

інституційного середовища, що є важливим фактором інвестиційної привабливості ЄС [6; 7].

Для суб'єктів господарювання функціонування в межах такого інтегрованого простору створює значні конкурентні переваги. Доступ до ринку, що охоплює понад 400 мільйонів споживачів, відкриває можливості для масштабування виробництва, підвищення рівня інноваційності та розширення асортименту товарів і послуг. Великі обсяги попиту стимулюють розвиток масового виробництва, що дозволяє зменшити середні витрати та підвищити продуктивність. Крім того, підприємства отримують ширший вибір постачальників сировини та комплектуючих, що сприяє оптимізації виробничих ланцюгів і підвищенню гнучкості бізнес-моделей [7].

Інтеграційна модель ЄС також створює сприятливі умови для транснаціональної організації виробництва. Компанії можуть розміщувати окремі етапи виробничого процесу в різних країнах Союзу залежно від рівня витрат, наявності кваліфікованої робочої сили, інфраструктури чи податкового середовища. Така модель сприяє формуванню внутрішніх ланцюгів доданої вартості та підвищує загальну конкурентоспроможність європейської економіки на світових ринках. Одночасно зменшуються трансакційні витрати, пов'язані з митними процедурами, сертифікацією та технічним регулюванням, оскільки значна частина стандартів є гармонізованою на рівні ЄС [6; 11].

Європейський Союз посідає провідні позиції у структурі глобальної торгівлі. Він входить до числа найбільших експортерів та імпортерів товарів і послуг, а також виступає одним із ключових центрів акумуляції та експорту прямих іноземних інвестицій. Значна частка світових фінансових потоків пов'язана з економічною діяльністю держав-членів ЄС. Для багатьох країн, зокрема України, Союз є основним торговельним партнером, важливим ринком збуту продукції та джерелом інвестиційних ресурсів, технологій і управлінських практик [6; 7].

Попри вагомі економічні досягнення, Європейський Союз стикається з комплексом зовнішніх та внутрішніх викликів. Пандемія COVID-19 спричинила різке скорочення ділової активності, падіння виробництва та зменшення обсягів міжнародної торгівлі. У 2020 році в економіці ЄС було зафіксовано суттєве зниження валового внутрішнього продукту, що стало найбільшим спадом за останні десятиліття. Для мінімізації негативних наслідків були реалізовані масштабні програми фінансової підтримки, спрямовані на збереження зайнятості, стабілізацію підприємницького сектору та стимулювання інвестицій. Подальші події, пов’язані з повномасштабною агресією росії проти України, призвели до нових економічних потрясінь: порушення глобальних ланцюгів постачання, зростання цін на енергоресурси та продовольство, посилення інфляційних процесів [12]. У цих умовах ЄС активізував політику диверсифікації постачань та зміцнення енергетичної безпеки.

Спільна торговельна політика Європейського Союзу базується на принципах відкритості ринків, дотримання правил чесної конкуренції та захисту економічних інтересів держав-членів. Вона спрямована на розширення торговельних зв’язків як усередині Союзу, так і з партнерами за його межами, а також на зміцнення позицій європейських виробників у глобальному конкурентному середовищі. Важливими завданнями є усунення структурних дисбалансів у національних економіках, забезпечення доступу до стратегічних ресурсів і підтримка високих стандартів якості продукції [6; 11].

У межах реалізації цієї політики ЄС активно укладає двосторонні та багатосторонні торговельні угоди, що передбачають поступове зниження тарифних і нетарифних бар’єрів. Водночас увага приділяється інтеграції соціальних, трудових та екологічних стандартів у зміст таких угод. Стратегія «Trade for All» визначає орієнтири розвитку торговельної політики в умовах глобалізації та цифрової трансформації економіки, наголошуючи на

прозорості переговорних процесів, захисті прав споживачів і забезпеченні сталого розвитку [11].

Особливого значення набуває розвиток цифрової торгівлі та формування єдиного цифрового ринку. Гармонізація регуляторних вимог, стандартизація електронних процедур і впровадження сучасних інформаційних технологій сприяють підвищенню ефективності торговельних операцій. Це дозволяє скоротити часові витрати, підвищити прозорість операцій та адаптувати торговельну систему до нових умов глобальної економіки.

Разом із лібералізаційними інструментами ЄС використовує механізми захисту внутрішнього ринку. До них належать тарифні квоти, антидемпінгові та компенсаційні заходи, спеціальні захисні процедури, а також інші форми регулювання імпорту (табл. 1.1). Застосування таких інструментів має на меті запобігання недобросовісній конкуренції, захист стратегічних галузей та підтримку стабільності економічного розвитку. Баланс між відкритістю ринку та необхідністю захисту внутрішніх виробників є одним із ключових завдань сучасної торговельної політики Європейського Союзу [13].

Таким чином, дані, представлені в таблиці, демонструють, що спільна політика Європейського Союзу впроваджується за допомогою системи взаємодоповнюючих інструментів, переважна частина яких функціонує на наднаціональному рівні. Така організаційна модель сприяє уніфікації правил діяльності внутрішнього ринку, забезпечує скоординованість зовнішньоторговельних заходів і підвищує результативність економічного управління в межах Союзу.

Таблиця 1.1

Головні інструменти спільної політики Європейського Союзу

Інструмент спільної політики	Особливості	Рівень застосування
Єдиний митний тариф	Уніфікована система митних ставок щодо імпорту з третіх країн	Наднаціональний (ЄС)
Торговельні угоди з третіми країнами	Угоди про вільну торгівлю та економічне партнерство	Наднаціональний (ЄС)
Антидемпінгові та компенсаційні заходи	Захист ринку від демпінгу та незаконних субсидій	Наднаціональний (ЄС)
Система тарифних преференцій	Пільговий доступ на ринок ЄС для країн, що розвиваються	Наднаціональний (ЄС)
Експортна політика та контроль експорту	Регулювання експорту стратегічних товарів	Комбінований (ЄС + держави-члени)
Нетарифні інструменти регулювання	Стандарти, квоти, ліцензування, санітарні вимоги	ЄС з національною імплементацією
Механізми торговельного захисту	Тимчасові обмеження імпорту для стабілізації ринку	Наднаціональний (ЄС)
Спільна аграрна політика	Субсидії та регулювання аграрного ринку	ЄС з національною реалізацією
Спільна рибна політика	Квоти на вилов та контроль ресурсів	Наднаціональний (ЄС)
Політика конкуренції	Контроль державної допомоги та антимонопольні заходи	Наднаціональний (ЄС)

Джерело: складено автором [14]

Разом із тим частина інструментів реалізується за змішаним підходом, який поєднує централізоване регулювання з боку інституцій ЄС із практичною імплементацією на національному рівні. Це дозволяє зберігати баланс між наднаціональною координацією та врахуванням специфіки економічного розвитку окремих держав-членів.

1.3. Місце та роль України в міжнародній економічній системі та на ринку Європейського Союзу

На сучасному етапі розвитку національної економіки Україна здійснює зовнішньоекономічну політику, спрямовану на розширення участі у світовій торгівлі та поступове входження до європейського економічного простору. Стратегічний курс на євроінтеграцію визначає зміст і пріоритети державної політики у сфері міжнародних економічних відносин. Місце України у глобальній економічній системі зумовлене поєднанням виробничого

потенціалу, ресурсної забезпеченості та вигідного географічного розташування. Наявність значних природних ресурсів і розвинених галузей промисловості формує основу для участі країни у міжнародному поділі праці. Водночас розташування на перехресті транспортних коридорів між Європою та Азією створює додаткові можливості для розвитку транзитних перевезень і розширення торговельних потоків товарів і послуг. У контексті глобалізаційних процесів саме Європейський Союз розглядається як пріоритетний напрям економічної взаємодії України.

Зовнішньоторговельна політика держави орієнтована на диверсифікацію ринків збуту та зміцнення позицій на ключових міжнародних ринках, зокрема ЄС, США, країнах Азії та інших регіонах. У товарній структурі експорту домінують зернові культури, продукція металургійного комплексу, вироби машинобудування та продукція хімічної промисловості. Провідну роль відіграє аграрний сектор, який забезпечує вагому частку валютних надходжень та формує імідж України як одного з провідних експортерів сільськогосподарської продукції. Завдяки конкурентним перевагам у виробництві продовольства країна посідає важливі позиції на світових аграрних ринках.

Підписання у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом стало переломним моментом у розвитку двосторонніх економічних відносин. У межах цієї домовленості було створено передумови для лібералізації торговельного режиму, спрощення доступу української продукції на ринок ЄС та поступового усунення тарифних і нетарифних обмежень. Разом із тим імплементація положень Угоди передбачала проведення масштабних інституційних та структурних реформ, гармонізацію національного законодавства з європейським правом, удосконалення системи технічного регулювання та підвищення стандартів якості продукції. Це стало стимулом для модернізації виробничих процесів і зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Запровадження глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі (DCFTA) закріпило статус Європейського Союзу як основного торговельного партнера України. Функціонування цієї зони сприяло активізації експортно-імпортних операцій, розширенню географії поставок українських товарів та інтеграції підприємств у європейські виробничі ланцюги. Крім того, DCFTA стимулювала підвищення технологічного рівня виробництва, адаптацію продукції до вимог європейських технічних і санітарних стандартів, а також покращення інституційного середовища для ведення бізнесу (рис. 1.1). У довгостроковій перспективі поглиблення економічної співпраці з ЄС розглядається як ключовий чинник структурної трансформації української економіки та її інтеграції до єдиного європейського ринку.

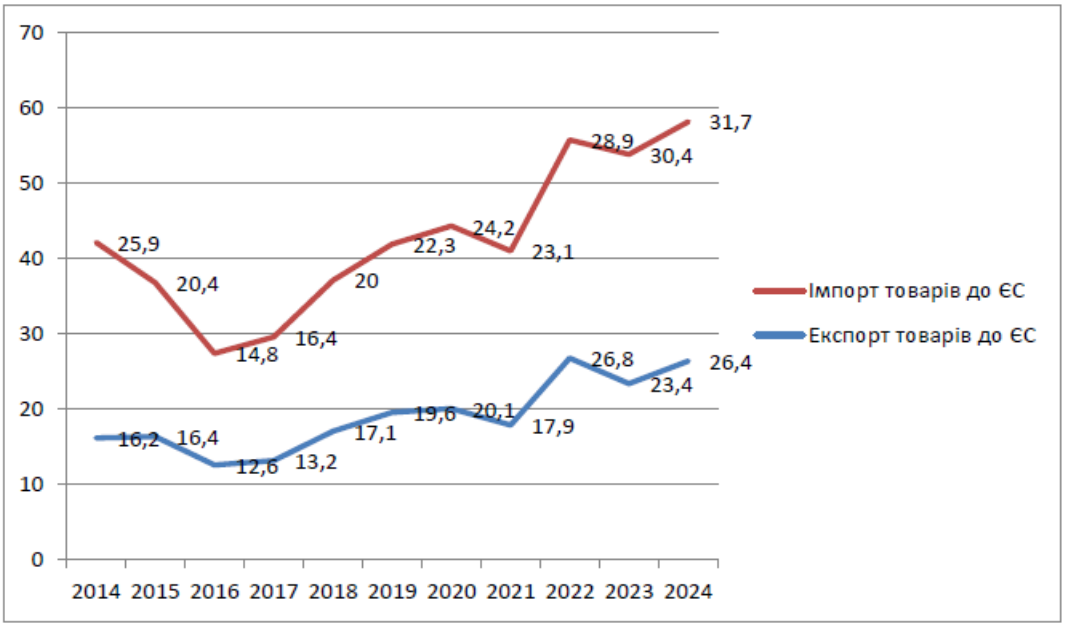

Рис. 1.1 Експорт та імпорт товарів з країнами ЄС-27 протягом 2014-2024 років, млрд. дол. США

Джерело: складено автором [15]

Аналіз динаміки зовнішньоторговельних показників свідчить про активний характер економічної співпраці України з країнами Європейського Союзу. Водночас у 2020 році спостерігалося зменшення обсягів зовнішньої торгівлі, що було зумовлено глобальною пандемією COVID-19 та пов’язаними з нею обмеженнями економічної діяльності.

Подальше ускладнення ситуації відбулося внаслідок повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України. Руйнування виробничої інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів та тимчасова окупація окремих територій призвели до зупинки діяльності частини підприємств, що негативно позначилося на обсягах експорту й імпорту товарів і послуг.

Серед ключових напрямів економічної взаємодії України з країнами ЄС доцільно виокремити промисловий сектор, зокрема металургію та хімічну галузь. Продукція цих сфер традиційно займає вагоме місце у структурі українського експорту та забезпечує функціонування значної частини національного виробничого комплексу. Водночас важливим вектором співпраці є енергетика. У межах цього напряму здійснюється поступове приєднання України до європейського енергетичного простору, синхронізація енергосистем та розширення партнерства з метою підвищення рівня енергетичної безпеки і диверсифікації джерел постачання.

Помітну роль у двосторонніх економічних відносинах відіграє ІТ-галузь, яка демонструє стабільну динаміку розвитку та характеризується активним притоком іноземного капіталу. Українські компанії та фахівці беруть участь у реалізації спільних інноваційних проєктів із партнерами з ЄС, що сприяє інтеграції у європейський цифровий простір, створенню нових технологічних продуктів і підвищенню рівня конкурентоспроможності на глобальному ринку цифрових послуг. Значущим залишається й аграрний сектор, оскільки Україна забезпечує істотні поставки зернових та олійних культур до країн Європейського Союзу, посідаючи провідні позиції серед експортерів продовольства [16].

Попри позитивну динаміку співробітництва, існують чинники, які обмежують повноцінну реалізацію інтеграційного потенціалу. Серед них — необхідність прискорення структурних перетворень, удосконалення інституційного середовища, підвищення ефективності антикорупційної політики та формування сприятливого бізнес-клімату. Важливими

завданнями залишаються модернізація транспортної й виробничої інфраструктури, забезпечення макроекономічної стабільності та розширення доступу до інвестиційних ресурсів. Окремої уваги потребує підтримка малого та середнього підприємництва як основи формування конкурентного ринкового середовища.

Попри існуючі виклики, інтеграція України до європейського економічного простору відкриває значні перспективи для її довгострокового розвитку. Поглиблення економічної співпраці з Європейським Союзом сприятиме розширенню та диверсифікації експорту, оновленню виробничої бази, впровадженню інноваційних технологій і підвищенню продуктивності праці. У довгостроковій перспективі це може стати основою для стабільного економічного зростання та посилення позицій України на світових ринках.

З урахуванням виробничого потенціалу, ресурсної бази та стратегічного географічного розташування Україна має вагомі передумови для посилення своєї ролі як важливого економічного партнера Європейського Союзу та інших країн світу. Подальше зближення з ЄС буде залежати від ефективності виконання взятих зобов'язань, послідовності впровадження реформ і здатності адаптувати національну економіку до стандартів єдиного європейського ринку. Реалізація цих кроків створить основу для підвищення конкурентоспроможності української економіки в середньо- та довгостроковій перспективі [17].

Висновки до розділу

Отже, Україна посідає важливе місце в системі міжнародних економічних відносин та на європейському ринку завдяки своєму виробничому потенціалу, ресурсній базі та вигідному географічному розташуванню. Сучасна зовнішньоекономічна стратегія держави спрямована на поглиблення інтеграції до європейського економічного простору, що визначає ключові напрями розвитку торгівлі та економічної політики.

Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом і створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі сприяли зміцненню торговельно-економічних зв’язків, розширенню експортних можливостей та модернізації виробництва відповідно до європейських стандартів. Основними напрямами співпраці виступають аграрний сектор, металургійна та хімічна промисловість, енергетика й ІТ-галузь, які забезпечують значну частину зовнішньоторговельних операцій України.

Водночас на шляху до повноцінної інтеграції існує низка проблем, зокрема необхідність проведення структурних реформ, покращення інвестиційного клімату, розвитку інфраструктури та посилення боротьби з корупцією. Подолання цих викликів є необхідною передумовою для ефективного використання інтеграційного потенціалу.

Таким чином, подальше поглиблення економічного співробітництва з Європейським Союзом створює передумови для зміцнення експортного потенціалу, забезпечення стабільного економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку. Успішна реалізація інтеграційного курсу залежить від ефективності внутрішніх реформ і здатності держави адаптуватися до вимог європейського економічного простору.

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

2.1 Динаміка, структура та тенденції розвитку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС

Активізація зовнішньоекономічних відносин між Україною та країнами-членами Європейського Союзу сприяє зростанню обсягів двосторонньої торгівлі й інвестиційних потоків, що позитивно впливає на темпи розвитку національної економіки. Європейський Союз стабільно займає провідне місце серед торговельних партнерів України, що об’єктивно підсилює значення подальшого розширення та поглиблення економічної співпраці.

Згідно з офіційними даними Державної служби статистики України, у 2021 році експорт товарів і послуг до держав Європейського Союзу становив 26,8 млрд доларів США, тоді як обсяг імпорту з 27 країн-членів досяг 28,9 млрд доларів США. Негативна динаміка була зафіксована лише у 2020 році, що пояснюється глобальними економічними обмеженнями, спричиненими пандемією COVID-19. Водночас у середньостроковій перспективі показники зовнішньої торгівлі демонстрували помітне зростання: обсяг експорту збільшився більш ніж на 50 %, а імпорт зріс майже на 88 %.

Порівняно з докризовим періодом, станом на початок 2022 року відбулося скорочення дефіциту торговельного балансу України у відносинах із країнами ЄС [18]. Основним чинником такої тенденції стало розширення експортних поставок, унаслідок чого у 2021 році від’ємне сальдо торгівлі товарами зменшилося до 2,2 млрд. дол. США.

Пожвавлення торгівлі у 2021 році значною мірою було обумовлене підвищенням світових цін на сировинні ресурси та інші групи товарів. У цей період обсяги як експорту, так і імпорту з Європейським Союзом зросли високими темпами. Зокрема, експорт української продукції до країн ЄС-27 збільшився на 49,4% порівняно з попереднім роком і досяг 26,8 млрд. дол.

США, тоді як імпорт із ЄС зріс на 25,2% — до 28,9 млрд. дол. США [18]. Така динаміка свідчить про поглиблення інтеграційних процесів та поступове розширення присутності українських товарів на європейському ринку.

Загалом частка ЄС-27 у структурі українського експорту має стійку тенденцію до зростання. Якщо у 2014–2016 роках вона в середньому становила близько 29,9%, то у 2020–2022 роках зросла до 38,7%. Подібні зміни відбулися і в імпортній структурі: частка Європейського Союзу в загальному обсязі імпорту товарів підвищилася з 37% у 2014–2016 роках до 40,7% у 2020–2022 роках (рис. 2.1). Це підтверджує зростання ролі ЄС як стратегічного економічного партнера України та свідчить про поступове переорієнтування зовнішньоторговельних потоків у напрямі європейського ринку.

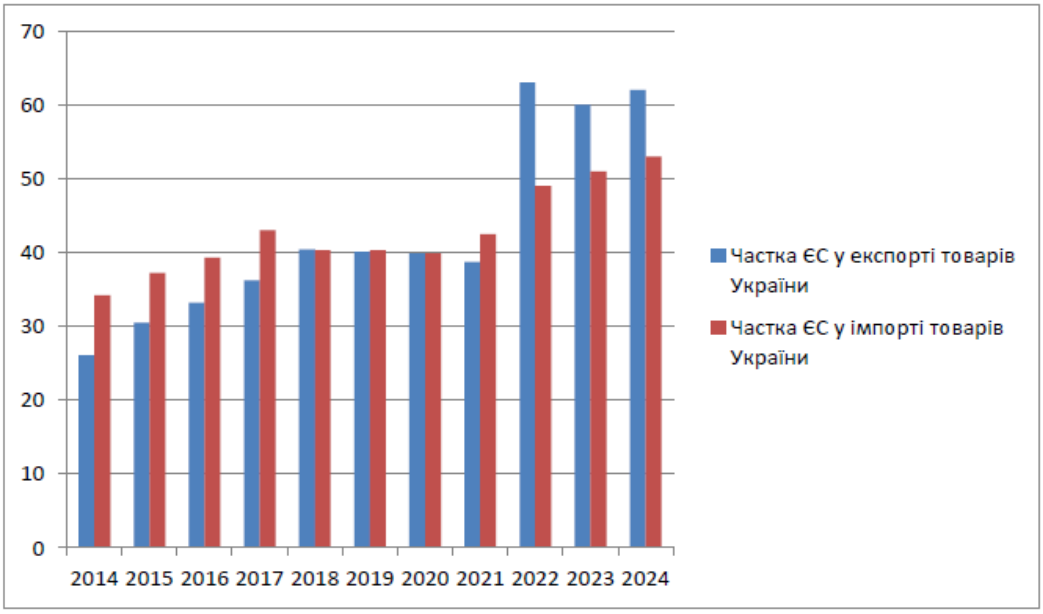

Рис. 2.1 Частка ЄС-27 у торгівлі товарами України протягом 2014-2024 років, %

Джерело: складено автором [15]

Функціонування Всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом стало важливим чинником активізації експортної діяльності та розширення товарної номенклатури поставок. Лібералізація торговельного режиму, зниження тарифних бар’єрів і поступова гармонізація стандартів створили сприятливе середовище для виходу українських

виробників на європейський ринок. У 2022 році обсяги експорту ключових товарних груп до країн ЄС перевищили рівень докризового 2013 року, що свідчить про закріплення тенденції переорієнтації зовнішньоторговельних потоків у напрямі європейського економічного простору.

У товарній структурі експорту до держав-членів Європейського Союзу домінують продукція металургійного комплексу, різні види руд, а також продовольчі товари. Серед останніх вагому частку становлять жири та рослинні олії, зернові культури й інша сільськогосподарська продукція. Саме зазначені групи товарів формують основу експортних поставок України на європейському напрямі та визначають спеціалізацію країни у торгівлі з ЄС (рис. 2.2).

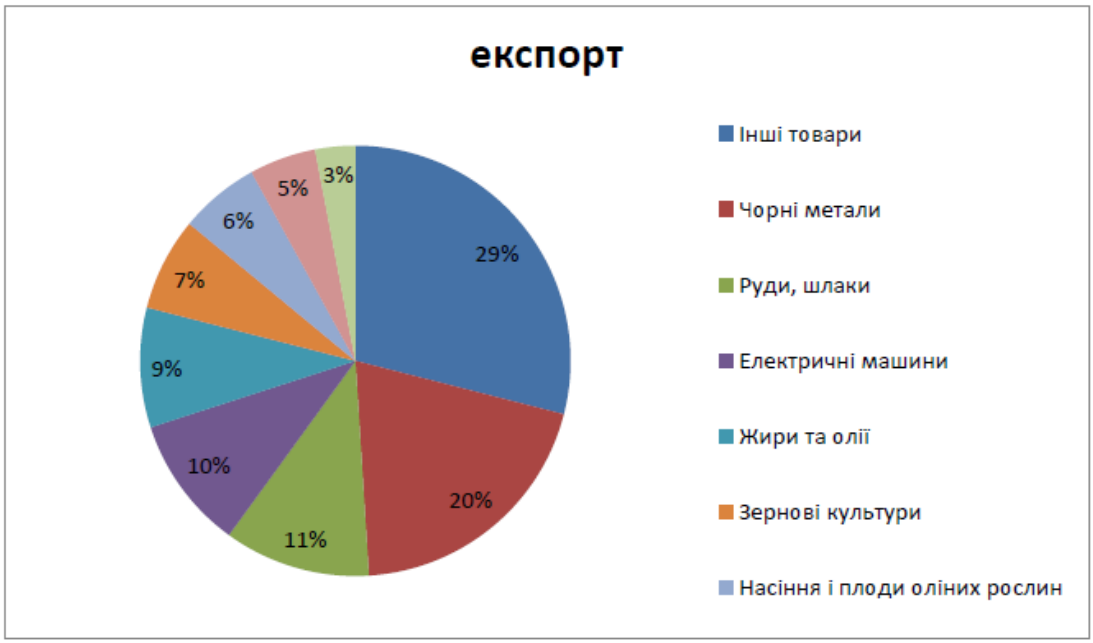

Рис. 2.2 Структура експорту з України до ЄС, 2024 рік, млрд дол. США та питома вага, %

Джерело: складено автором [15]

Рис. 2.2 Структура експорту з України до ЄС, 2024 рік, млрд дол. США та питома вага, %

Джерело: складено автором [15]

У 2022 році обсяги експорту агропродовольчої продукції з України до держав Європейського Союзу значно зросли: постачання збільшилися приблизно на третину порівняно з попереднім роком. У вартісному вимірі

експорт досяг 8,3 млрд доларів США. Така позитивна динаміка пояснюється поєднанням двох основних чинників: зростанням світових цін на більшість продовольчих товарів і збільшенням фізичних обсягів експорту українськими виробниками, які змогли частково компенсувати втрати на інших ринках завдяки активнішій переорієнтації на європейський напрям.

Важливою особливістю 2022 року стало повне використання Україною тарифних квот на безмитний експорт дев'яти категорій продукції до ЄС. Серед них — мед, зернові культури та борошно, крохмаль і продукти його переробки, продукція з томатів, фруктові соки (зокрема виноградний і яблучний), курячі яйця, окремі види кормів для птиці та перероблені крупи. Це свідчить про високий рівень попиту на українську аграрну продукцію та ефективне використання наданих торговельних преференцій.

Разом із тим аналіз тенденцій, що простежуються з 2014 року, показує, що у 2022 році також відбулося збільшення імпорту товарів із групи ЄС-27. Зокрема, фіксувалося зниження цін на окремі категорії імпортованої продукції, серед яких — товари деревообробної та паперової промисловості, вироби металургійного комплексу, продукція тваринного й рослинного походження, а також товари з каменю, кераміки та скла. Це вплинуло на зміну структури імпортних потоків і частково стимулювало внутрішній попит на європейські товари.

Отже, країни Європейського Союзу зберігають статус ключових і стабільних партнерів України у сфері міжнародної торгівлі. Відповідні статистичні показники підтверджують системний характер економічної взаємодії та зростаючу роль ЄС у структурі зовнішньоторговельної діяльності України (табл. 2.1; табл. 2.2).

Таблиця 2.1

Імпорт товарів з України до Європейського Союзу у 2024 році

Товарна група	Обсяг імпорту до ЄС у 2024 р.	Характеристика
Зернові культури	≈ 4,4 млрд євро	Одна з основних статей імпорту з України
Тваринні та рослинні жири й олії	≈ 3,0+ млрд євро	Ключовий аграрний товар
Олійні культури (ріпак, соя)	понад 3 млрд дол.	Важлива складова аграрного експорту
Пшениця	≈ 3,7 млрд дол.	Основна зернова культура
Кукурудза	≈ 5,1 млрд дол.	Найбільша зернова позиція
Металургійна продукція та руди	значна частка	Традиційна промислова спеціалізація
Інша агропродовольча продукція	менші обсяги	Диверсифікація експорту до ЄС

Джерело: складено автором на [19]

Таблиця 2.2

Експорт товарів з Європейського Союзу до України у 2024 році

Товарна група	Обсяг експорту з ЄС у 2024 р.	Характеристика
Машини та обладнання	10–11 млрд євро	Найбільша категорія, промислове та електротехнічне обладнання
Транспортні засоби	6–7 млрд євро	Автомобілі, запчастини, залізнична техніка
Хімічна продукція та фармацевтика	5–6 млрд євро	Ліки, добрива, пластмаси, хімічні реагенти
Мінеральні продукти	4–5 млрд євро	Паливо та нафтопродукти
Продукція харчової промисловості	2–3 млрд євро	Готові харчові товари, напої
Вироби з металів	2 млрд євро	Металеві конструкції та готові вироби
Текстиль та споживчі товари	1–2 млрд євро	Одяг та товари легкої промисловості

Джерело: складено автором на [19]

Повномасштабна військова агресія російської федерації проти України, розпочата у лютому 2022 року, спричинила різке порушення логістичних маршрутів експорту, зокрема фактичне блокування морських поставок зернових через Чорне море. Саме цей напрям до війни забезпечував основний обсяг транспортування української аграрної продукції на світові ринки. Припинення морського експорту з боку України, а також скорочення поставок зерна з росії призвели до суттєвого зростання світових цін на

продовольство та посилення ризиків глобальної продовольчої нестабільності, особливо для країн із низьким рівнем доходів і високою імпортною залежністю.

З метою пом’якшення негативних наслідків уже у квітні 2022 року за посередництва Туреччини та за підтримки Організації Об’єднаних Націй було ініційовано переговорний процес. Результатом домовленостей стало підписання 22 липня 2022 року в Стамбулі відповідної угоди, розрахованої на 120 днів. Для координації її реалізації в Туреччині було створено спеціальний спільний координаційно-інспекційний центр, який здійснював моніторинг дотримання умов домовленостей та забезпечував безпечний експорт українського зерна з визначених чорноморських портів [20].

Перший етап дії угоди завершувався 19 листопада 2022 року. Після цього росія оголосила про тимчасове призупинення своєї участі, аргументуючи це атакою безпілотних літальних апаратів на її судна. Однак уже через кілька днів участь у домовленостях було відновлено, і 17 листопада 2022 року строк дії угоди продовжили ще на 120 днів. До 17 липня 2023 року механізм неодноразово пролонговувався за сприяння Туреччини та ООН, проте після цієї дати сторони не досягли консенсусу щодо подальшого функціонування ініціативи, унаслідок чого її реалізацію було припинено [21; 22].

До початку повномасштабної війни Україна посідала провідні позиції серед світових експортерів зернових культур. Значні обсяги кукурудзи, пшениці та соняшникової олії транспортувалися саме через чорноморські порти до країн Європи, Азії та Африки. Проте внаслідок воєнних дій частина портової інфраструктури була пошкоджена або зруйнована, окремі морські порти опинилися під контролем російської федерації, а акваторії зазнали мінування. Це суттєво ускладнило організацію експортних поставок, спричинило зростання транспортних витрат і стало одним із чинників підвищення світових цін на продовольчі товари (рис. 2.3).

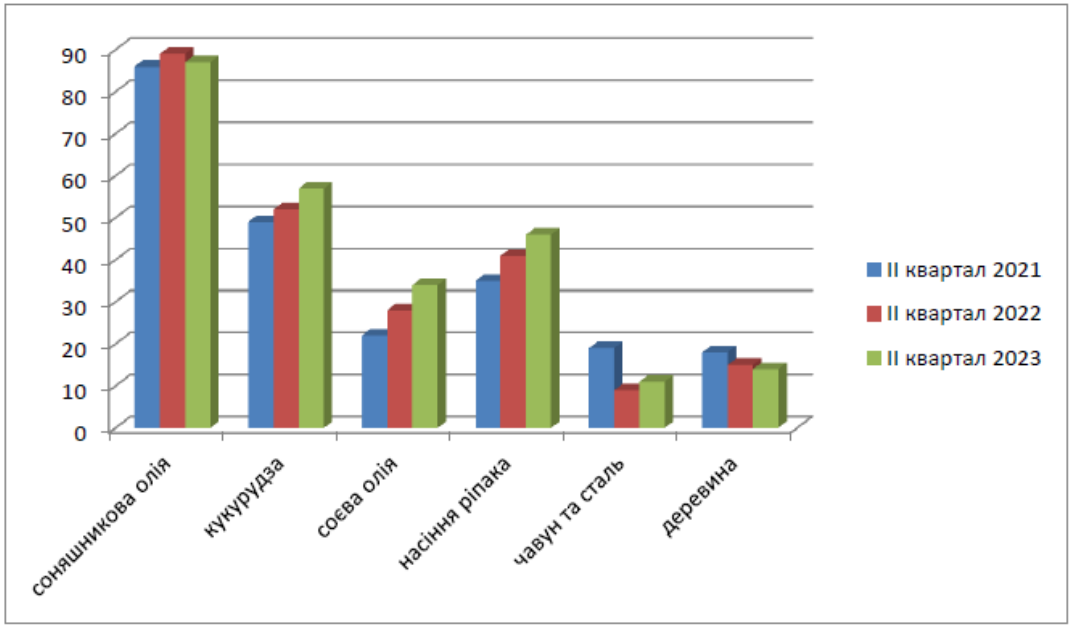

Рис. 2.3 Частка України в імпорті окремих продуктів за II квартал 2021-2023рр., %

Джерело: складено автором на основі [23]

Аналіз частки України в імпорті окремих товарів до Європейського Союзу у II кварталах 2021–2023 років свідчить про вагому роль української продукції в забезпеченні європейського ринку, насамперед у сфері агропродовольчих товарів. Найвищі показники стабільно спостерігаються у сегменті соняшникової олії, де Україна протягом досліджуваного періоду забезпечувала переважну частку імпорту ЄС. Також простежується зростання частки української кукурудзи, соєвої олії та насіння ріпака, що свідчить про посилення позицій України як одного з ключових постачальників аграрної продукції до Європейського Союзу.

Водночас у групі промислових товарів, зокрема чавуну, сталі та деревини, спостерігається зниження або нестабільна динаміка частки українського імпорту. Це пояснюється наслідками повномасштабної війни, пошкодженням виробничих потужностей, логістичними обмеженнями та скороченням обсягів виробництва.

Таким чином, структура імпорту ЄС із України у досліджуваний період свідчить про зростання значення аграрного сектору та одночасне послаблення позицій окремих промислових галузей. Це підтверджує

тенденцію до переорієнтації українського експорту на продукцію сільського господарства та підкреслює важливість відновлення промислового потенціалу для збалансованого розвитку зовнішньої торгівлі.

Отже, реагуючи на збройну агресію Російської Федерації, Європейський Союз поряд із запровадженням санкційних обмежень проти РФ та наданням Україні масштабної фінансової підтримки ухвалив рішення про тимчасову лібералізацію торговельного режиму для української продукції. Зокрема, було скасовано мита та окремі нетарифні обмеження, що раніше застосовувалися до низки товарних позицій.

Реалізація цих рішень створила додаткові можливості для розширення присутності українських виробників на ринках держав-членів ЄС, сприяла зростанню обсягів експорту та частковій компенсації втрат, пов’язаних із блокуванням традиційних логістичних маршрутів. У ширшому економічному контексті такі заходи стали одним із ключових інструментів підтримки макроекономічної стабільності України в умовах воєнних викликів.

2.2. Вплив Угоди про асоціацію на поглиблення економічної інтеграції України з ЄС

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є комплексним міжнародно-правовим актом, що закладає інституційні та економічні засади для формування поглибленого партнерства між сторонами. Документ передбачає створення зони вільної торгівлі та окреслює напрями співпраці у політичній, економічній, безпековій, правовій і культурній сферах, визначаючи довгострокову модель взаємодії України з ЄС.

Переговорний процес щодо погодження положень Угоди тривав із 2007 по 2011 рік. Упродовж цього періоду сторони неодноразово коригували зміст документа, узгоджуючи умови доступу до ринків, механізми імплементації та обсяг взаємних зобов’язань. Підписання відбулося у два етапи: політичну частину було укладено 21 березня 2014 року в Брюсселі, а економічну — 27 червня 2014 року в Києві. Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі

(ПВЗВТ) почала застосовуватися з 1 січня 2016 року, хоча на той момент повна ратифікація ще тривала. Завершення ратифікаційної процедури всіма державами-членами ЄС відбулося 1 вересня 2017 року, після чого Угода набула повної юридичної сили.

Значення Угоди про асоціацію для України полягає в тому, що вона відкрила доступ до європейського ринку, сприяла розширенню торговельних можливостей та створила правові передумови для залучення іноземного капіталу. Водночас документ став основою для глибокої трансформації національної економічної системи відповідно до європейських норм і стандартів. Реалізація його положень спрямована на зміцнення конкурентних позицій українських підприємств, підвищення стійкості економіки та захист економічних інтересів держави [24].

Ключовим елементом Угоди є Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі, яка передбачає поступове зниження або скасування мит, усунення нетарифних бар'єрів, лібералізацію доступу до ринків послуг і державних закупівель, а також гармонізацію регуляторного середовища. Важливою складовою ПВЗВТ є адаптація українського законодавства до acquis ЄС, що охоплює технічне регулювання, санітарні та фітосанітарні вимоги, правила конкуренції та інші аспекти ведення бізнесу.

ПВЗВТ вважається одним із найбільш масштабних форматів торговельної інтеграції, запропонованих Європейським Союзом країнам-партнерам. Після набуття чинності Угодою значна частина української промислової та аграрної продукції отримала безмитний доступ до ринку ЄС. Це сприяло розширенню експортних можливостей українських виробників, тоді як європейські компанії отримали додаткові стимули для інвестування в українську економіку та розвитку спільних виробничих проєктів [25].

Для координації реалізації положень Угоди створено інституційний механізм співробітництва, зокрема Комітет асоціації Україна–ЄС, який забезпечує моніторинг виконання зобов'язань, аналізує результати торговельно-економічної взаємодії та сприяє вирішенню спірних питань.

Імплементація Угоди передбачає масштабну адаптацію національного законодавства до стандартів ЄС. Зміни охоплюють такі напрями, як:

- політика конкуренції та державної допомоги;
- захист прав інтелектуальної власності;
- реформування системи державних закупівель;
- модернізація митного регулювання;
- приведення правил міжнародної торгівлі у відповідність до норм ЄС;
- удосконалення податкової системи;
- заходи щодо детінізації економіки.

У середньостроковій перспективі реалізація положень Угоди позитивно позначається на основних макроекономічних показниках. Вона сприяє зростанню обсягів зовнішньої торгівлі, підвищенню інвестиційної привабливості держави та створенню нових робочих місць. За наявними оцінками, у перші роки після запровадження поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі рівень зайнятості зріс більш ніж на 20 %, обсяг іноземних інвестицій збільшився більш ніж удвічі, а загальний товарообіг підвищився приблизно на 50 % порівняно з 2014 роком [26]. Це свідчить про структурну трансформацію зовнішньоекономічної орієнтації України та поступове зміцнення її позицій на європейському ринку.

Водночас анексія частини території України у 2014 році та повномасштабна війна, розпочата у 2022 році, значно ускладнили реалізацію економічного потенціалу цієї Угоди. Ще у 2014 році Європейський Союз запровадив обмеження на імпорт товарів, вироблених у Криму та Севастополі, а 23 лютого 2022 року аналогічні заходи були поширені на тимчасово окуповані території Луганської та Донецької областей. Метою таких рішень стало обмеження фінансових надходжень до бюджету російської федерації.

Воєнні дії та окупація частини територій спричинили зростання бюджетних витрат, зміну структури економіки у бік військових потреб,

скорочення виробничих потужностей і втрату значної кількості робочих місць. Крім того, порушення логістичних зв'язків негативно вплинуло на торговельні потоки, у тому числі з Європейським Союзом [26].

28 лютого 2022 року Україна подала офіційну заявку на вступ до Європейського Союзу. У зв'язку з воєнною агресією Президент України Володимир Зеленський звернувся до інституцій ЄС із проханням прискорити розгляд заявки та надати Україні статус країни-кандидата на членство [27]. Цей крок засвідчив стратегічну незворотність євроінтеграційного курсу.

Аналіз змісту Угоди про асоціацію дає підстави визначити низку економічних індикаторів, на які вона безпосередньо впливає. Серед них — гармонізація податкового законодавства з нормами ЄС, динаміка індексу економічної свободи, рівень інфляції та загальна макроекономічна стабільність (рис. 2.4). Україна поступово виконує визначені Європейським Союзом умови наближення до членства, і за окремими напрямами показники імплементації демонструють значний прогрес. Це свідчить про системний характер трансформацій та послідовність реалізації євроінтеграційної стратегії.

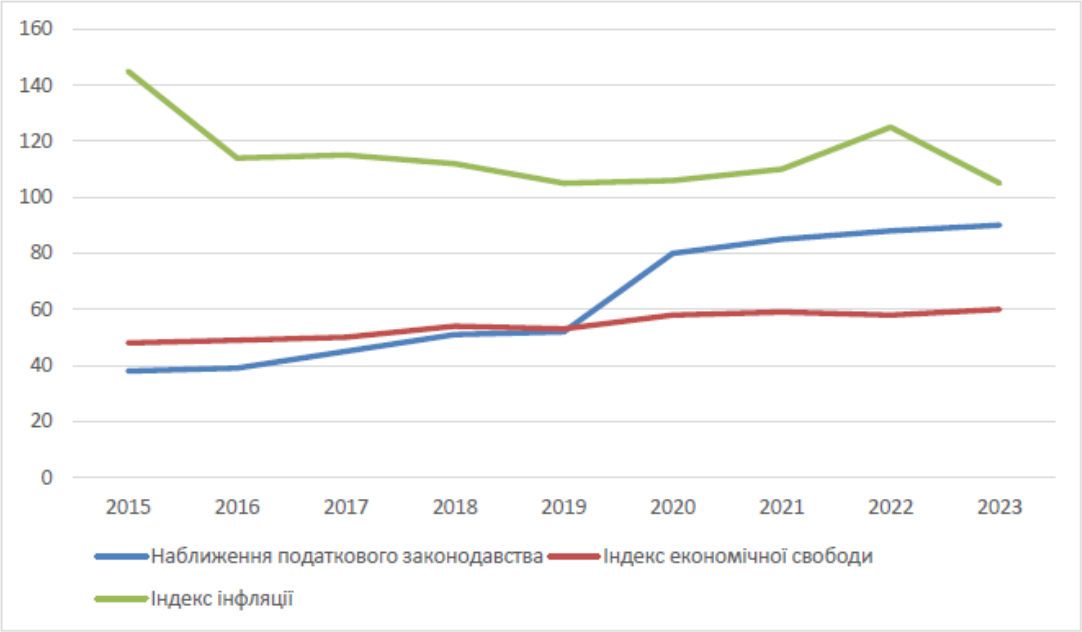

Рис. 2.4 Показники індексу економічної свободи, інфляції та наближення податкового законодавства за 2015-2023 роки.

Джерело: складено автором [28]

Досягнуті показники формують підґрунтя для подальшого прискорення євроінтеграційних процесів, зміцнення інвестиційної привабливості України та розширення економічної взаємодії з державами-членами ЄС. Зокрема, це створює можливості для активнішого розвитку спільних підприємств, удосконалення механізмів торговельного адміністрування, спрощення митних процедур та нарощування обсягів зовнішньоторговельних операцій. У стратегічному вимірі такі трансформації мають сприяти підвищенню добробуту населення, стимулюванню економічного зростання та структурній модернізації національної економіки.

Опрацювання статистичних даних із офіційних джерел засвідчує послідовність дій України у виконанні зобов'язань, визначених у межах співпраці з Європейським Союзом. Зниження інфляційного тиску навіть в умовах воєнного стану можна розцінювати як свідчення відносної ефективності фіскальної та монетарної політики. Водночас рівень гармонізації податкового законодавства з правовими нормами ЄС, що наблизився до 89%, підтверджує системний характер реформ і поступове приведення національної нормативної бази у відповідність до європейських стандартів.

Для визначення впливу ключових зовнішньоекономічних чинників на динаміку валового внутрішнього продукту України після підписання Угоди про асоціацію було сформовано багатофакторну економетричну модель. У межах цієї моделі залежною змінною виступає обсяг ВВП України (y), а до переліку незалежних (пояснювальних) змінних включено: чистий експорт до країн ЄС (x_1), чистий імпорт з ЄС (x_2), індекс економічної свободи (x_3), середній курс євро (x_4), індекс інфляції (x_5), індекс сприйняття корупції (x_6), рівень гармонізації податкового законодавства з нормами ЄС (x_7), обсяги макрофінансової підтримки з боку ЄС (x_8), чисельність безробітних (x_9), прямі іноземні інвестиції з країн ЄС (x_{10}), кількість виданих сертифікатів походження EUR.1 (x_{11}), число підприємств-експортерів до ЄС (x_{12}), а також загальний товарообіг між Україною та Європейським Союзом (x_{13}).

Емпірична база дослідження охоплює період 2015–2023 років (табл. 2.4), що дозволяє простежити тенденції економічного розвитку в умовах імплементації Угоди про асоціацію та впливу зовнішніх шоків.

Таблиця 2.4

Дані для побудови моделі багатофакторної регресії

Рік	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13
2015	90615	15,3	14,01	46,9	24,22	143,3	27	36	0,6	458,6	-2161	0	10002	33,4
2016	93270	15,8	17,1	46,8	28,29	112,4	29	38	0	407,2	1658,8	53,1	13402	35,3
2017	112154	17,5	20,8	48,1	30	113,7	30	44	0,6	352,5	2181,7	59	14136	43,5
2018	130832	20,2	23,1	51,9	32,14	109,8	32	48	1	341,7	3311,9	100,9	14715	49,3
2019	153781	20,8	28,6	52,3	28,95	104,1	30	54	1,5	338,2	4826,3	108	14545	52,6
2020	155582	18,6	25,5	54,9	30,79	105	33	79	1,2	459,2	-834,7	107,8	13849	48,1
2021	199770	26,8	32,3	56,2	32,31	110	32	84	5,01	295	5443,9	125,3	14283	62,5
2022	161990	27,9	28,7	54,1	33,98	126,6	33	88	7,2	186,5	-94,5	269,7	17000	54,9
2023	178760	23,4	30,4	60,6	39,56	105,1	36	89	18	96,1	3621,7	253,3	18456	55,9

На основі даних, наведених у таблиці 2.4, було сформовано кореляційну матрицю, яка дозволяє оцінити ступінь впливу кожного з обраних показників на обсяг валового внутрішнього продукту України (табл. 2.5). Результати аналізу свідчать, що найбільший зв’язок із ВВП мають показники чистого імпорту (коефіцієнт кореляції 0,97) та загального товарообігу між Україною та ЄС (0,968).

Таблиця 2.5

Кореляційна матриця впливу чинників на ВВП України

	Y	*X1*	*X2*	*X3*	*X4*	*X5*	*X6*	*X7*	*X8*	*X9*	*X10*	*X11*	*X12*	*X13*
Y	1													
X1	0,86438	1												
X2	0,97404	0,87265	1											
X3	0,9126	0,73586	0,87902	1										
X4	0,71834	0,68549	0,74664	0,86811	1									
X5	-0,495	-0,1877	-0,5775	-0,5008	-0,5097	1								
X6	0,77333	0,66489	0,77719	0,92162	0,95879	-0,5562	1							
X7	0,90299	0,83757	0,85925	0,90998	0,78167	-0,3204	0,85708	1						
X8	0,61172	0,58431	0,59688	0,81294	0,86654	-0,1979	0,78655	0,71516	1					
X9	-0,6254	-0,7545	-0,6833	-0,7204	-0,8823	0,22473	-0,7482	-0,6685	-0,8956	1				
X10	0,53626	0,41829	0,61669	0,4034	0,42455	-0,6912	0,31507	0,19111	0,25963	-0,4325	1			
X11	0,71815	0,82814	0,76498	0,8025	0,87989	-0,2634	0,85694	0,85142	0,81138	-0,8931	0,21998	1		
X12	0,65916	0,69912	0,75203	0,76729	0,94594	-0,5341	0,88694	0,71988	0,78215	-0,8973	0,44511	0,9212	1	
X13	0,96833	0,90387	0,98038	0,849	0,72776	-0,51	0,74765	0,82769	0,55618	-0,6727	0,63635	0,72536	0,7062	1

Другими за інтенсивністю впливу на динаміку ВВП виявилися індекс економічної свободи (коефіцієнт кореляції — 0,91), ступінь гармонізації податкового законодавства з нормами ЄС (0,90) та показник чистого експорту (0,86). Достатньо тісний зв’язок із валовим внутрішнім продуктом також простежується для індексу сприйняття корупції (0,77), а також для

середнього обмінного курсу євро і кількості виданих сертифікатів EUR.1, для яких значення коефіцієнтів становлять близько 0,72.

Помірну силу взаємозалежності з ВВП демонструють такі змінні, як кількість підприємств-експортерів (0,66), обсяги макрофінансової підтримки з боку ЄС (0,61) та прямі іноземні інвестиції (0,54). Водночас найменш виражений кореляційний зв'язок спостерігається для індексу інфляції та рівня безробіття, що свідчить про їх відносно слабший статистичний вплив у межах досліджуваної моделі.

На основі проведеного кореляційно-регресійного аналізу було сформовано рівняння множинної регресії, яке відображає залежність обсягу валового внутрішнього продукту України від сукупності відібраних факторів:

$$Y = 488234 - 160{,}81X_4 - 1612{,}1X_5 + 530{,}585X_7 - 194{,}32X_9 - 2{,}2347X_{10} + 160{,}307X_{11} - 18{,}361X_{12} + 2578{,}26X_{13}$$

У ході здійснення кореляційно-регресійного аналізу було виявлено, що включення всіх початково відібраних змінних призводить до порушення статистичних критеріїв якості моделі. Зокрема, окремі фактори не демонстрували належного рівня значущості або спричиняли мультиколінеарність, що негативно впливало на достовірність оцінок параметрів. У зв'язку з цим виникла необхідність поетапного скорочення переліку пояснювальних змінних з метою підвищення адекватності та надійності моделі.

Після першого етапу редукції факторів побудована модель усе ще не відповідала встановленим статистичним вимогам, що зумовило подальше вилучення змінних, які не забезпечували достатнього рівня пояснювальної здатності або спотворювали результати оцінювання. Такий підхід дозволив усунути надлишкові показники та зменшити вплив взаємної залежності між ними.

У підсумку поетапного відбору в моделі залишився один ключовий фактор, який продемонстрував статистичну значущість і забезпечив

коректність побудованої залежності. Саме цей показник ліг в основу остаточного варіанта економетричної моделі, що придатна для подальшого аналітичного використання. За результатами розрахунків було сформовано нове рівняння регресії:

$$Y = -279270 + 7461{,}2X_3 \quad (2.2)$$

Отримане регресійне рівняння дозволяє кількісно інтерпретувати вплив відібраного фактора на зміну обсягу валового внутрішнього продукту.

Оцінений коефіцієнт при змінній індексу економічної свободи (7461,2) вказує на існування прямої залежності між цим показником і динамікою ВВП. Це означає, що за умови незмінності інших чинників підвищення значення індексу економічної свободи на одну одиницю асоціюється зі зростанням валового внутрішнього продукту на 7461,2 умовної одиниці. Таким чином, поліпшення інституційного середовища, розширення свободи підприємницької діяльності та зниження регуляторних обмежень мають позитивний вплив на економічну активність і загальні макроекономічні результати.

Отже, результати проведеного економетричного моделювання підтверджують, що серед проаналізованих змінних саме індекс економічної свободи демонструє найбільш вагомий вплив на коливання обсягу валового внутрішнього продукту України, що підкреслює значення інституційних реформ для забезпечення стійкого економічного зростання.

2.3 Порівняльний аналіз ефективності економічного співробітництва України з ЄС та іншими державами

Поглиблення торговельно-економічних відносин України з Європейським Союзом та іншими країнами світу виступає одним із визначальних чинників забезпечення національного економічного зростання. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС і запровадження Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі стали важливими етапами структурної

трансформації зовнішньоекономічної політики держави. Ці кроки сприяли розширенню доступу українських товарів до європейського ринку та активізації двостороннього товарообігу. Водночас Україна продовжує диверсифікувати зовнішньоторговельні зв'язки, підтримуючи співпрацю з країнами СНД, Китаєм, США, Туреччиною та іншими державами.

Одним із базових індикаторів результативності міжнародного економічного співробітництва є обсяг зовнішньої торгівлі. Упродовж останніх років товарообіг між Україною та Європейським Союзом демонструє стійку тенденцію до зростання як у частині експорту, так і імпорту. Частка експорту до країн ЄС нині наближається до 40% від загального обсягу українського експорту, що підтверджує провідну роль Союзу у структурі зовнішньоторговельних потоків. У товарній структурі експорту домінують чорні метали, продукція аграрного сектору, вироби машинобудування та товари хімічної промисловості.

Попри ключове значення Європейського Союзу, інші країни також формують вагому частину зовнішньоекономічних зв'язків України. Зокрема, Китай посідає друге місце серед торговельних партнерів після ЄС, а його частка в українському експорті становить близько 12%. Основними позиціями поставок до Китаю залишаються продукція металургійного комплексу та зернові культури, що відображає сировинну спрямованість частини експорту.

Серед стабільних партнерів варто також відзначити Туреччину та Сполучені Штати Америки. Хоча обсяги торгівлі з цими державами поступаються показникам співпраці з ЄС і Китаєм, економічні відносини характеризуються відносною сталістю та перспективністю. У структурі експорту в цьому напрямі переважають металургійна продукція та товари аграрного походження.

У цілому Україна підтримує торговельно-економічні відносини з широким колом країн, однак концентрація основних обсягів товарообігу зосереджена на обмеженій кількості стратегічних партнерів. Порівняно з

ними частка інших держав у зовнішній торгівлі є суттєво меншою, що відображено у відповідних статистичних показниках (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Географічна структура зовнішньої торгівлі України з країнами світу за 2024 рік

Країни	Експорт / Exports тис.дол. США/ thsd. USD	Імпорт / Imports тис.дол. США/ thsd. USD	Сальдо / Balance
1	2	3	4
Ізраїль	456102,0	533621,6	-77519,6
Індія	991167,3	1300506,2	-309338,9
Індонезія	520742,1	232394,8	288347,3
Ірак	304016,2	284,5	303731,7
Іспанія	2863457,0	853520,5	2009936,5
Італія	1935653,7	2575840,4	-640186,7
ОАЕ	266827,9	148298,4	118529,5
Австрія	626913,3	624919,8	1993,4
Азербайджан	216902,1	273647,7	-56745,6
Алжир	317885,3	104259,1	213626,2
Бельгія	854415,4	673991,4	180424,0
Болгарія	1133587,5	2360110,8	-1226523,3
Бразилія	36162,4	265025,4	-228863,1
В'єтнам	263518,9	620062,3	-356543,4
Вірменія	75220,9	18674,5	56546,4
Греція	409159,4	2066264,7	-1657105,3
Грузія	242459,3	98801,5	143657,9
Данія	211556,2	273037,5	-61481,3
Єгипет	1636386,3	219196,0	1417190,3
Казахстан	291503,5	120394,7	171108,8
Канада	152142,8	217386,5	-65243,7
Китай	2393840,8	14363334,0	-11969493,2
Латвія	303853,1	196990,5	106862,6
Литва	594741,0	1194393,3	-599652,3
Мексика	48967,5	249496,2	-200528,7
Нідерланди	1990368,4	916503,0	1073865,3
Німеччина	2840752,1	5385047,3	-2544295,2
Норвегія	35116,4	418377,0	-383260,6
Польща	4708910,6	6988059,3	-2279148,7
Португалія	235855,7	81253,4	154602,3
Республіка Корея	174249,7	767036,2	-592786,5
Республіка Молдова	945614,4	150087,6	795526,8
російська федерація	21043,2	1713,8	19329,3
Румунія	1762025,1	1709532,4	52492,8
Саудівська Аравія	368251,6	313298,8	54952,8
Сингапур	38449,0	91948,2	-53499,2
Словаччина	942632,1	2001052,5	-1058420,4
Словенія	63953,7	264907,2	-200953,5
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	611214,8	1269922,2	-658707,3
США	874892,8	3471586,1	-2596693,3
Туреччина	2207967,0	4240783,5	-2032816,5
Угорщина	1152058,1	1620420,9	-468362,8
Франція	737760,1	1620807,6	-883047,5
Хорватія	65119,2	112401,5	-47282,3
Чехія	919775,6	2475898,3	-1556122,7
Швейцарія	106656,7	494101,3	-387444,6
Швеція	95500,2	994583,1	-899082,9
Японія	37882,4	948072,5	-910190,1

Джерело: складено автором на основі [29]

Україна здійснює активну зовнішньоекономічну та дипломатичну взаємодію з переважною більшістю держав світу, послідовно розширюючи напрями співробітництва й оновлюючи формат партнерських відносин. Такий багатовекторний підхід у зовнішньоекономічній політиці сприяє диверсифікації торговельних потоків, зниженню залежності від окремих ринків та посиленню конкурентних позицій країни в глобальній економічній системі.

Дослідження товарної структури імпорту показує, що провідну роль серед постачальників займають держави Європейського Союзу, на які припадає близько 44% загального обсягу імпортних надходжень. Основну частку поставок з ЄС формують електронна та електротехнічна продукція, транспортні засоби, промислове обладнання, а також товари хімічної промисловості, що відіграють важливу роль у забезпеченні потреб національної економіки.

Другим за масштабами джерелом імпорту виступає Китай, з якого в Україну надходить широкий спектр промислових товарів. Серед ключових позицій імпорту з цієї країни переважають електроніка, текстильна продукція, побутова техніка, автомобільні комплектуючі та інші вироби обробної промисловості. Водночас Туреччина спеціалізується переважно на постачанні текстилю та будівельних матеріалів, тоді як зі Сполучених Штатів Америки імпортується насамперед продукція хімічної галузі та машинобудування (рис. 2.5, 2.6, 2.7).

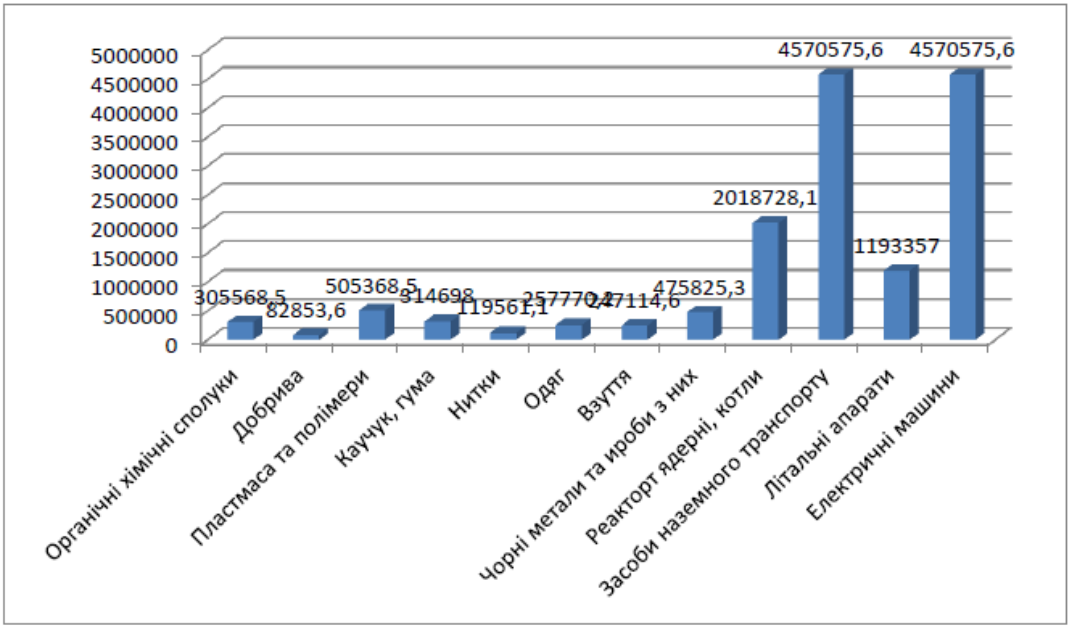

Рис. 2.5 Головні сфери імпорту з Китаю до України у 2024 році, тис. дол. США

Джерело: складено автором на основі [24]

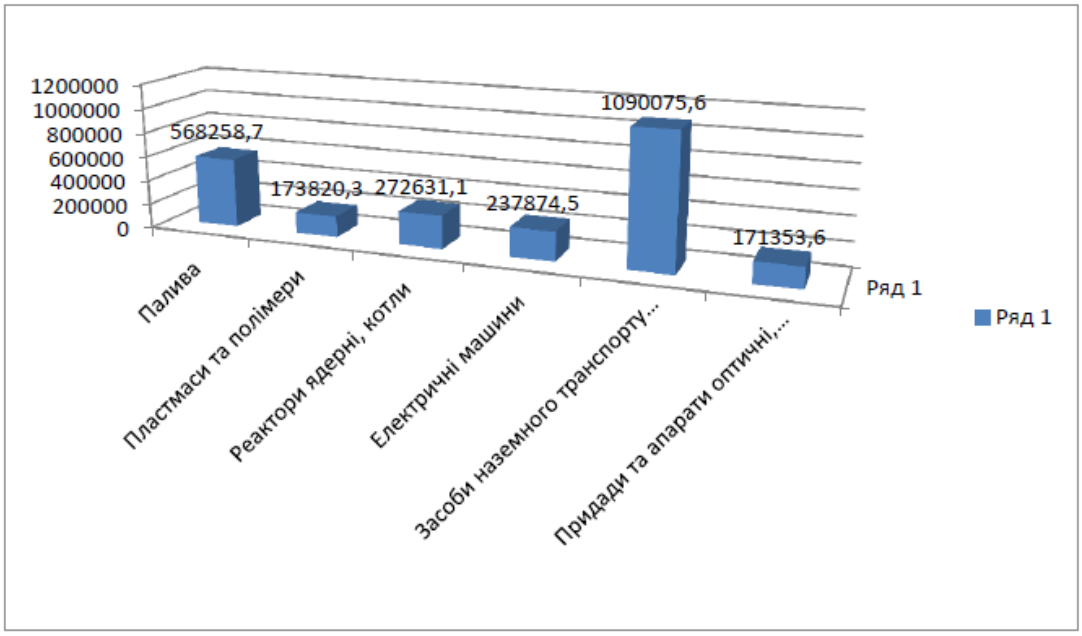

Рис. 2.6 Головні сфери імпорту з США до України у 2024 році, тис. дол. США

Джерело: складено автором на основі [30]

Одним із ключових компонентів зовнішньоекономічної політики України є розвиток інвестиційного співробітництва з іноземними

партнерами. Вирішальну роль у структурі надходжень прямих іноземних інвестицій відіграють країни Європейського Союзу. Серед найбільш активних інвесторів традиційно виділяються Німеччина, Австрія, Польща та Нідерланди [31]. Капіталовкладення з цих держав спрямовуються переважно у фінансовий сектор, сферу операцій з нерухомістю, а також у промислове виробництво, що формує основу довгострокового економічного розвитку.

Певні обсяги інвестицій надходять і з інших країн, зокрема зі Сполучених Штатів Америки та Китаю, однак їх частка поступається європейському капіталу. Американські інвестори зосереджують увагу здебільшого на галузях інформаційних технологій та енергетики, тоді як китайські компанії активніше залучені до реалізації будівельних та інфраструктурних проєктів. Така галузева спеціалізація іноземних вкладень сприяє модернізації окремих секторів економіки та впровадженню нових технологічних рішень.

Європейський Союз загалом має визначальний вплив на макроекономічну динаміку України, у тому числі на формування валового внутрішнього продукту. Орієнтація на експортно-інтеграційну модель розвитку є економічно обґрунтованою, оскільки спрощений доступ до ринку ЄС гарантує відносно стабільний попит на продукцію українських виробників і стимулює підвищення її якості відповідно до європейських стандартів [32]. Водночас розширення співробітництва з іншими глобальними центрами економічного зростання, такими як США та Китай, дозволяє зменшувати концентрацію ризиків, пов’язаних із надмірною залежністю від одного ринку, а також сприяє технологічному оновленню національної економіки.

Економічні зв’язки з країнами СНД продовжують зберігати певне значення для зовнішньої торгівлі України, проте їхня частка поступово скорочується під впливом як структурних змін у зовнішньоекономічній орієнтації держави, так і політичних чинників, що трансформують географію торговельних потоків.

Висновки до розділу

Проведений аналіз торговельно-економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу засвідчив, що ЄС виступає ключовим зовнішньоекономічним партнером держави та визначає основні напрями її інтеграції у світову економіку. Після підписання Угоди про асоціацію та створення Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі спостерігається суттєве зростання обсягів торгівлі, розширення товарної структури експорту та підвищення частки ЄС у зовнішньоторговельному обороті України.

Аналіз динаміки торгівлі свідчить про поступову переорієнтацію українського експорту на європейський ринок, де провідні позиції займають аграрна продукція, чорні метали, машинобудівна та хімічна продукція. Водночас імпорт з ЄС формується переважно за рахунок машин, транспортних засобів, хімічної продукції та енергетичних ресурсів, що свідчить про взаємодоповнювальний характер торговельних відносин.

Результати економетричного аналізу показали, що ключовим фактором, який впливає на зростання валового внутрішнього продукту України, є індекс економічної свободи. Це підтверджує важливість інституційних реформ, удосконалення податкової системи, покращення бізнес-клімату та зниження рівня корупції для забезпечення економічного зростання.

Водночас аналіз зовнішньоекономічних зв’язків України з іншими державами світу засвідчив, що, поряд із Європейським Союзом, важливими торговельними партнерами залишаються Китай, США, Туреччина та інші країни. Співпраця з ними сприяє диверсифікації зовнішньої торгівлі, залученню інвестицій і нових технологій, що є важливим для забезпечення стійкого економічного розвитку.

Окрему роль у поглибленні економічного співробітництва відіграє інвестиційна взаємодія, де провідні позиції займають країни ЄС. Саме європейські інвестиції забезпечують значну частку капіталовкладень у

фінансовий сектор, промисловість і сферу нерухомості, що позитивно впливає на розвиток національної економіки.

Разом з тим повномасштабне вторгнення Російської Федерації спричинило значні негативні наслідки для зовнішньої торгівлі, логістики та виробничого потенціалу країни. Незважаючи на це, підтримка з боку Європейського Союзу, зокрема у вигляді скасування митних обмежень та надання макрофінансової допомоги, сприяла збереженню торговельних потоків і стабілізації економічної ситуації.

Таким чином, результати аналізу підтверджують, що поглиблення співробітництва з Європейським Союзом є ключовим фактором економічного розвитку України, підвищення її конкурентоспроможності та інтеграції до європейського економічного простору. Одночасно диверсифікація зовнішньоекономічних зв’язків і продовження структурних реформ залишаються необхідними умовами забезпечення стійкого економічного зростання в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС

3.1 Сучасні виклики у сфері торговельно-економічного співробітництва України з ЄС

Європейський Союз та Україна посідають важливе місце у системі сучасних міжнародних економічних відносин та виступають стратегічними партнерами в умовах глобалізації та регіональної інтеграції. Поглиблення співробітництва між сторонами сприяє розвитку торгівлі, інвестиційної взаємодії, інституційних реформ та поступовій інтеграції України до європейського економічного простору.

Водночас, попри значні позитивні результати, проаналізовані у попередніх розділах, процес інтеграції супроводжується низкою системних викликів (рис. 3.1). До них належать як внутрішні економічні проблеми України — структурні диспропорції економіки, недостатній рівень модернізації промисловості, інституційні обмеження, — так і зовнішні чинники, зокрема повномасштабна військова агресія Російської Федерації, нестабільність світових ринків, коливання валютних курсів та глобальні економічні кризи.

Окрему увагу слід приділити викликам, пов’язаним із необхідністю повної гармонізації українського законодавства з правом ЄС, підвищенням конкурентоспроможності національних виробників, реформуванням судової системи, боротьбою з корупцією та покращенням інвестиційного клімату. Водночас для самого Європейського Союзу інтеграція України також пов’язана з потребою фінансової підтримки, адаптації спільної політики та врахування безпекових аспектів.

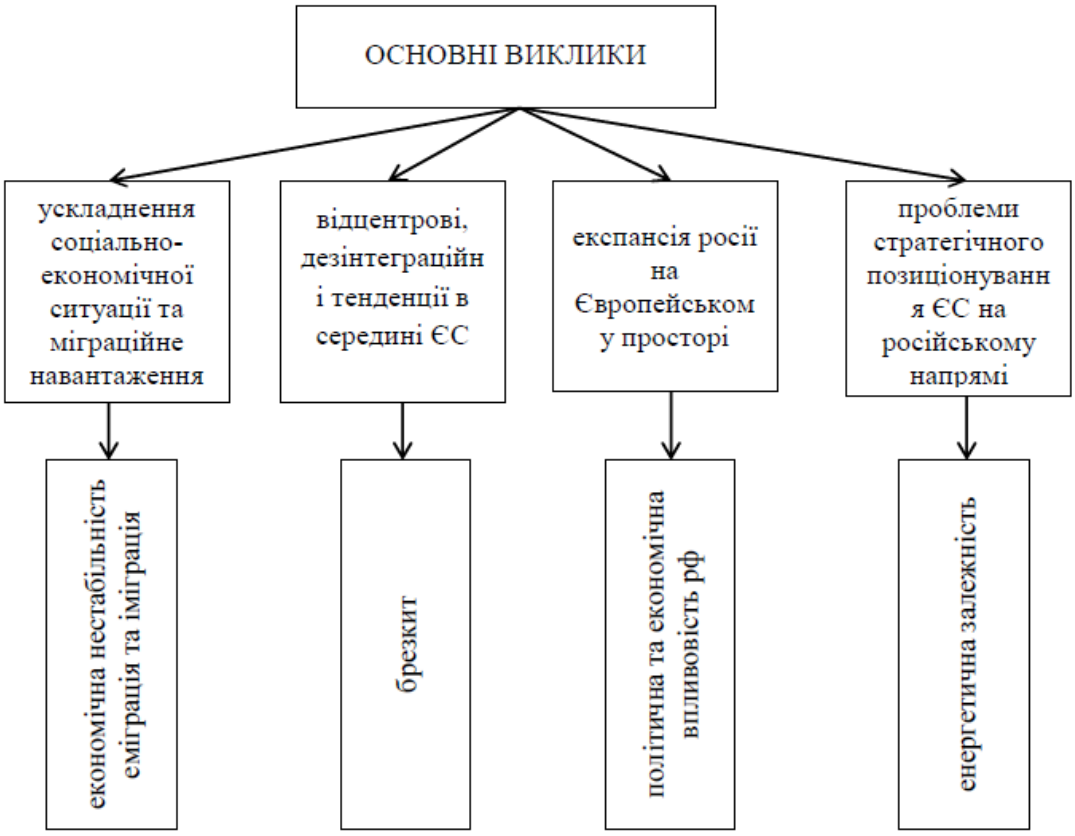

Рис. 3.1 Сучасні виклики торговельно-економічного співробітництва України та ЄС

Джерело: складено автором на основі [33]

Таким чином, подальший розвиток інтеграційних процесів між Україною та ЄС потребує комплексного підходу, ефективної державної політики та узгоджених дій обох сторін з метою мінімізації ризиків і забезпечення сталого економічного зростання.

Повномасштабне вторгнення російської федерації у 2022 році стало потужним шоком не лише для української економіки, а й для економічної стабільності Європейського Союзу. У відповідь на агресію ЄС оперативно запровадив масштабні санкційні обмеження та розпочав поетапну відмову від імпорту російських енергоресурсів. Порушення логістичних маршрутів і блокування морського експорту української аграрної продукції зумовили зростання цін на продовольство в країнах ЄС. Зокрема, у другому півріччі 2024 року ціна на сире молоко перевищувала довоєнний рівень у 2,3 раза в гривневому еквіваленті та у 1,8 раза в євро [34].

На початку 2022 року більшість держав ЄС зіткнулися з рекордними темпами інфляції, що значною мірою було пов’язано з енергетичною кризою. Дефіцит природного газу та інших енергоносіїв спричинив різке підвищення їх вартості, скорочення обсягів промислового виробництва та необхідність реалізації антикризових програм підтримки. У низці випадків це навіть призвело до тимчасового перегляду пріоритетів кліматичної політики Союзу [35].

Одним із масштабних соціально-економічних наслідків війни стала хвиля вимушеної міграції з України до країн ЄС. Руйнування житлової та виробничої інфраструктури, втрата робочих місць і загроза безпеці спричинили найбільше переселення населення в Європі з часів Другої світової війни. Найбільше навантаження прийняли Польща, Німеччина, Румунія та країни Балтії [36]. Хоча залучення українських громадян частково компенсувало дефіцит робочої сили на окремих ринках праці, водночас це посилило соціальне та бюджетне навантаження на держави-приймачі.

Воєнні події в центрі Європи сприяли загостренню політичної поляризації в окремих країнах-членах ЄС. Посилення позицій правих і євроскептичних сил створює додаткові ризики для збереження внутрішньої єдності Союзу. Соціальна напруга, демографічні проблеми, економічні труднощі та зростання недовіри до міжнародних інституцій можуть ускладнювати процес ухвалення спільних рішень.

Російська федерація застосовує комплекс гібридних інструментів впливу, спрямованих на послаблення позицій ЄС. Серед них — інформаційні кампанії, втручання у виборчі процеси, підтримка радикальних політичних рухів, кібератаки та використання енергетичного чинника як інструменту тиску [37]. Окремим елементом такої стратегії є провокування міграційних потоків через систематичні обстріли цивільної інфраструктури України. У відповідь Європейський Союз розширив санкційний режим, заморозив активи російських посадових осіб та здійснив вислання дипломатів, частину яких було підозрювано у розвідувальній діяльності [38].

Специфікою інституційної моделі ЄС є ухвалення стратегічно важливих рішень на основі консенсусу. В умовах кризи така процедура може уповільнювати реагування, особливо у сферах зовнішньої політики та безпеки, де існують відмінності у геополітичних інтересах держав-членів.

Поступово відбувається трансформація політики ЄС щодо російської федерації. Важливим кроком стала резолюція Європейського парламенту від 23 листопада 2022 року, якою РФ була визнана державою-спонсором тероризму [39]. Це відображає посилення безпекового компоненту в політиці Союзу та переорієнтацію на більш жорсткий підхід до агресора.

Війна також вплинула на темпи реалізації євроінтеграційного курсу України. Серед основних проблем можна виділити:

1. Уповільнення реформ. Частина структурних перетворень, передбачених Угодою про асоціацію, реалізується повільніше через воєнні обмеження та переорієнтацію ресурсів.

2. Скорочення інвестиційної активності. Підвищені ризики стримують приплив приватного капіталу, незважаючи на фінансову підтримку з боку ЄС.

3. Зростання залежності від зовнішнього фінансування. Близько 35–40% державного бюджету покривається за рахунок міжнародної допомоги [34], що формує потенційні ризики довгострокової фінансової залежності.

Крім того, значні бюджетні ресурси спрямовуються на оборону та підтримку військової інфраструктури вздовж лінії фронту протяжністю понад 1000 км. З огляду на тривалий характер протистояння війна набуває ознак виснажливого конфлікту, що обмежує можливості повномасштабної реалізації інтеграційних ініціатив.

Отже, розвиток інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом відбувається в умовах масштабних безпекових і економічних викликів. Подальша динаміка співробітництва залежатиме від здатності сторін забезпечувати макроекономічну стабільність, підтримувати внутрішню стійкість та зберігати стратегічну єдність у довгостроковій

перспективі. Основні виклики, їх наслідки та можливі механізми реагування систематизовано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Основні виклики інтеграції Україна–ЄС, їх наслідки та можливі шляхи вирішення

Виклик	Наслідки	Можливі шляхи вирішення
Складна соціально-економічна ситуація	Інфляція, енергетичний дефіцит, зростання цін, скорочення виробництва	Диверсифікація енергопостачання; макрофінансова підтримка; стабілізаційна політика
Міграційне навантаження	Збільшення кількості біженців; соціальне навантаження на бюджети	Програми інтеграції; фінансова підтримка; стимулювання працевлаштування
Дезінтеграційні тенденції в ЄС	Політична поляризація; євроскептицизм; уповільнення рішень	Посилення внутрішнього діалогу; інформаційна політика; консолідація політики
Російський гібридний вплив	Дестабілізація політичних процесів; інформаційні та кіберзагрози	Санкції; зміцнення кібербезпеки; координація безпекових стратегій
Консенсусний механізм рішень у ЄС	Уповільнення реагування на кризові ситуації	Реформування процедур голосування; розширення кваліфікованої більшості
Призупинення реформ в Україні	Сповільнення гармонізації законодавства	Пріоритетне впровадження ключових реформ; технічна допомога ЄС
Зниження інвестиційної активності	Відтік капіталу; скорочення ПІІ	Гарантії інвесторам; страхування воєнних ризиків; спільні фонди
Залежність від міжнародної допомоги	Бюджетна вразливість	Розвиток внутрішнього виробництва; підтримка експорту; податкова реформа
Воєнна загроза та безпекові ризики	Високі оборонні витрати; руйнування інфраструктури	Поглиблення оборонного співробітництва; міжнародна підтримка відбудови

Джерело: побудовано автором

Аналіз проблем, узагальнених у таблиці 3.1, дає підстави стверджувати, що переважна більшість із них має системний і взаємозалежний характер. Повномасштабна агресія російської федерації виступила потужним тригером глибоких економічних, соціальних і політичних змін як в Україні, так і в межах Європейського Союзу. Вона загострила наявні структурні диспропорції, ускладнила реалізацію запланованих реформ та суттєво підвищила навантаження на державні фінанси.

Водночас окреслені напрями реагування свідчать, що подолання зазначених викликів можливе лише за умови скоординованих і послідовних

дій обох сторін. Для України першочерговими завданнями залишаються продовження інституційних перетворень, забезпечення макроекономічної рівноваги, підвищення прозорості державного управління та збереження інвестиційної привабливості навіть за умов воєнного стану. Не менш важливим є формування стійкої фінансової системи та адаптація економічної політики до тривалих кризових обставин.

Для Європейського Союзу стратегічного значення набувають збереження політичної консолідації, удосконалення процедур ухвалення рішень і зміцнення стратегічної автономії, зокрема в енергетичному та безпековому вимірах. Підвищення стійкості внутрішнього ринку, диверсифікація джерел постачання енергоресурсів та посилення координації зовнішньої політики залишаються ключовими напрямами реагування.

Отже, мінімізація ризиків та забезпечення довгострокової стабільності інтеграційного процесу між Україною та Європейським Союзом потребують ефективної координації економічної політики, зміцнення фінансової та інституційної стійкості й подальшого поглиблення стратегічного партнерства.

3.2 Перспективи та стратегічні напрями подальшої економічної інтеграції України до ЄС

Інтеграція до Європейського Союзу залишається стратегічним пріоритетом зовнішньоекономічної політики України та визначальним вектором державного розвитку. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС і впровадження Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) стали ключовими кроками у напрямі економічного зближення. Водночас подальший рух до повноправного членства потребує не лише подолання наявних перешкод, а й реалізації системних заходів, спрямованих на прискорення інтеграційних процесів і підвищення інституційної готовності країни.

Серед стратегічних перспектив економічної інтеграції доцільно виокремити такі напрями:

1. Поглиблення доступу до внутрішнього ринку ЄС. У межах Угоди про асоціацію українські виробники вже отримали преференційний доступ до значної частини європейського ринку. Наступним етапом може стати подальше спрощення митного адміністрування, мінімізація технічних і нетарифних обмежень, перегляд тарифних квот та розширення участі України в окремих сегментах внутрішнього ринку ЄС. Це дозволить інтегрувати українські підприємства у європейські виробничі ланцюги доданої вартості.

2. Адаптація законодавства до норм ЄС. Поглиблення гармонізації національної нормативно-правової бази з acquis communautaire є необхідною умовою інтеграції. Узгодження технічних регламентів, екологічних стандартів, санітарних і фітосанітарних вимог сприятиме підвищенню якості продукції, посиленню довіри з боку європейських партнерів і зростанню конкурентоспроможності українських виробників на міжнародному ринку.

3. Розширення енергетичного партнерства. Синхронізація української енергосистеми з ENTSO-E стала важливим кроком до інтеграції у спільний енергетичний простір. У перспективі співпраця може включати розвиток відновлюваної енергетики, модернізацію електромереж, залучення інвестицій у «зелену» трансформацію та формування спільних проєктів з підвищення енергетичної безпеки.

4. Посилення інвестиційної привабливості. ЄС залишається провідним джерелом прямих іноземних інвестицій для України. Поліпшення бізнес-клімату, спрощення регуляторних процедур, зміцнення судової системи та гарантії захисту прав власності створюють передумови для збільшення інвестиційних потоків. Особливого значення набуває підтримка інноваційного сектору та розвиток індустріальних парків.

5. Модернізація транспортної та логістичної інфраструктури. Інтеграція до європейського транспортного простору відкриває перспективи реалізації

транзитного потенціалу України. Оновлення автомобільних і залізничних магістралей, реконструкція портової інфраструктури, розвиток прикордонних переходів і цифровізація митних процедур дозволять скоротити витрати на перевезення та підвищити ефективність зовнішньоторговельних операцій.

З огляду на зазначене, ефективне просування інтеграційного курсу потребує реалізації комплексу практичних заходів, спрямованих на прискорення реформ, зміцнення економічної стійкості та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Систематизація таких рекомендацій наведена у таблиці 3.2, що дозволяє визначити пріоритетні напрями дій у коротко- та середньостроковій перспективі.

Аналіз запропонованих рекомендацій свідчить про те, що подальше просування України на шляху до повноправного членства в Європейському Союзі потребує системного та комплексного підходу. Визначені напрями охоплюють як інституційні, так і економічні аспекти інтеграції, що дозволяє розглядати їх як взаємопов’язані елементи єдиної стратегії розвитку.

Реалізація заходів щодо гармонізації законодавства, покращення бізнес-клімату та боротьби з корупцією сприятиме підвищенню довіри з боку європейських партнерів та міжнародних інвесторів. Водночас модернізація енергетичної та транспортної інфраструктури, розвиток інноваційного сектору та підтримка експортного потенціалу створюють передумови для довгострокового економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності України на внутрішньому ринку ЄС.

Таблиця 3.2

Рекомендації щодо прискорення євроінтеграції України

Рекомендації	Очікуваний результат	Механізм реалізації
Прискорення гармонізації законодавства з правом ЄС	Підвищення відповідності критеріям членства; спрощення доступу до ринку ЄС	Імплементація acquis communautaire; експертна підтримка ЄС; моніторинг реформ
Покращення бізнес-клімату та дерегуляція	Зростання інвестиційної привабливості; збільшення ПІІ	Судова реформа; цифровізація процедур; спрощення дозвільної системи
Розвиток експортного потенціалу	Збільшення обсягів експорту; зростання валютних надходжень	Підтримка МСП; експортне кредитування; розширення квот
Модернізація енергетичного сектору	Зміцнення енергетичної безпеки; зменшення залежності від імпорту	Інвестиції у ВДЕ; інтеграція до енергоринку ЄС; спільні проєкти
Розвиток транспортної та логістичної інфраструктури	Підвищення транзитного потенціалу; скорочення логістичних витрат	Модернізація інфраструктури; цифровізація митниці; участь у TEN-T
Боротьба з корупцією та зміцнення інституцій	Підвищення довіри партнерів; стабільність інвестсередовища	Посилення антикорупційних органів; прозорість закупівель
Підтримка інновацій та цифрової економіки	Підвищення конкурентоспроможності; інтеграція до цифрового ринку ЄС	Розвиток ІТ; участь у Horizon Europe; державні гранти
Залучення міжнародної допомоги для відбудови	Відновлення інфраструктури; економічна стабілізація	Створення фондів відбудови; гарантійні механізми; контроль коштів
Поглиблення безпекового співробітництва з ЄС	Зміцнення обороноздатності; регіональна стабільність	Участь у програмах безпеки ЄС; координація санкцій

Особливої ваги набуває ефективне використання міжнародної фінансової допомоги та координація спільних програм відбудови, що дозволить не лише відновити зруйновану інфраструктуру, а й закласти основу для структурної модернізації економіки. В умовах воєнних викликів та нестабільного геополітичного середовища саме стратегічне партнерство з Європейським Союзом виступає ключовим фактором забезпечення економічної стійкості та безпеки.

Таким чином, впровадження запропонованих рекомендацій сприятиме прискоренню євроінтеграційного процесу, поглибленню економічного співробітництва з державами-членами ЄС та формуванню передумов для сталого розвитку України в довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу

У ході аналізу було встановлено, що інтеграція України до Європейського Союзу відбувається в умовах складного поєднання внутрішніх реформаторських процесів та зовнішніх безпекових і економічних викликів. Повномасштабна агресія Російської Федерації суттєво ускладнила реалізацію євроінтеграційного курсу, спричинивши соціально-економічну нестабільність, міграційні процеси, інвестиційні ризики та додаткове фінансове навантаження як на Україну, так і на держави-члени ЄС.

Водночас, незважаючи на зазначені труднощі, співробітництво між Україною та Європейським Союзом продовжує поглиблюватися. ЄС демонструє стратегічну підтримку України шляхом надання макрофінансової допомоги, розширення торговельних преференцій, посилення санкційної політики проти держави-агресора та розвитку безпекового партнерства. Зі свого боку, Україна здійснює поступову адаптацію законодавства до норм ЄС, реформує ключові інституції та зміцнює макроекономічну стабільність.

Окреслені перспективи інтеграції — розширення доступу до ринку ЄС, гармонізація стандартів, розвиток енергетичного та транспортного секторів, підвищення інвестиційної привабливості — свідчать про наявність значного потенціалу для поглиблення економічного партнерства. Запропоновані рекомендації спрямовані на формування системного підходу до прискорення євроінтеграційного процесу та мінімізацію існуючих ризиків.

Таким чином, подальший успіх інтеграційної політики України залежить від послідовності реформ, ефективності державного управління, збереження міжнародної підтримки та зміцнення економічної стійкості в умовах війни. Європейський вектор розвитку залишається стратегічним напрямом зовнішньоекономічної політики України та ключовим чинником її довгострокового економічного та інституційного розвитку.

ВИСНОВКИ

У ході виконання дослідження було комплексно проаналізовано теоретичні, інституційні та практичні аспекти спільної торговельної політики Європейського Союзу, а також визначено особливості та перспективи інтеграції України до європейського економічного простору. Робота охоплює як теоретичне обґрунтування сутності зовнішньоторговельної політики, її інструментів та механізмів реалізації, так і прикладний аналіз торговельно-економічного співробітництва України з країнами ЄС у сучасних умовах.

У першому розділі було з'ясовано, що спільна торговельна політика Європейського Союзу є складною багаторівневою системою регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яка ґрунтується на єдиних тарифних правилах, узгоджених механізмах торговельного захисту, координації митної політики та централізованому веденні переговорів із третіми країнами. Її функціонування забезпечує баланс між національними інтересами держав-членів та загальносоюзними стратегічними цілями. Встановлено, що ефективність торговельної політики ЄС базується на поєднанні економічних, правових та інституційних механізмів, які дозволяють адаптуватися до глобальних викликів.

У другому розділі здійснено детальний аналіз торговельно-економічного співробітництва України з Європейським Союзом. Визначено, що після підписання Угоди про асоціацію та запровадження Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі відбулося істотне зростання товарообігу між сторонами, розширення експортних можливостей українських підприємств та зміцнення позицій ЄС як ключового торговельного партнера України. Частка Європейського Союзу у структурі українського експорту та імпорту стабільно зростає, що свідчить про поступову переорієнтацію зовнішньоекономічних зв'язків на європейський ринок.

Окрему увагу було приділено інвестиційній співпраці, яка засвідчує домінуючу роль країн ЄС у структурі прямих іноземних інвестицій в економіку України. Водночас встановлено, що співробітництво з іншими

світовими центрами економічного розвитку — Китаєм, США, Туреччиною — сприяє диверсифікації зовнішньоекономічних ризиків та забезпечує додаткові можливості для залучення капіталу і технологій.

Економетричний аналіз дозволив визначити ключові чинники впливу на динаміку валового внутрішнього продукту України в контексті євроінтеграції. Результати моделювання показали, що серед відібраних факторів найбільш значущий позитивний вплив має індекс економічної свободи, що підтверджує важливість інституційних реформ, удосконалення регуляторного середовища та покращення умов ведення бізнесу. Отримані результати свідчать про прямий взаємозв'язок між глибиною економічних реформ і темпами економічного зростання.

У третьому розділі було визначено ключові виклики та перспективи інтеграції України до Європейського Союзу. Повномасштабна агресія Російської Федерації спричинила значні соціально-економічні втрати, порушення логістичних ланцюгів, скорочення інвестиційної активності та зростання бюджетного навантаження. Водночас підтримка з боку Європейського Союзу у вигляді фінансової допомоги, торговельних преференцій та санкційної політики проти держави-агресора стала важливим фактором стабілізації української економіки.

Дослідження довело, що подальший успіх інтеграційного процесу залежить від реалізації системних реформ, гармонізації законодавства з нормами ЄС, модернізації інфраструктури, розвитку інноваційного потенціалу та підвищення інвестиційної привабливості. Запропоновані рекомендації спрямовані на формування комплексної стратегії економічної адаптації України до стандартів Європейського Союзу та прискорення процесу набуття повноправного членства.

Таким чином, європейська інтеграція України є стратегічно обґрунтованим і економічно доцільним напрямом розвитку держави. Вона виступає каталізатором модернізації національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності, зміцнення інституційної спроможності та

забезпечення довгострокової макроекономічної стабільності. Незважаючи на наявні виклики, європейський вектор залишається ключовим чинником трансформації України та її повноцінного включення до європейського економічного та політичного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. General Agreement on Tariffs and Trade. WTO Secretariat, 2000.
2. The WTO at Twenty. Geneva : World Trade Organization, 2015.
3. Харчук Т. В. Міжнародне торговельне право : навч. посіб. Київ, 2022.
4. Загальна інформація про Світову організацію торгівлі. Міністерство економіки України : офіц. сайт.
5. The WTO at Twenty. Geneva : World Trade Organization, 2015.
6. Мальський О. М. Міжнародне торговельне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 640 с.
7. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. Київ : Знання, 2018. 406 с.
8. Свида Т. О. Право Світової організації торгівлі : монографія. Ужгород, 2019.
9. Understanding the WTO. 5th ed. Geneva : World Trade Organization, 2016. 164 p.
10. . ASEAN Economic Community Blueprint 2025. Jakarta : ASEAN Secretariat, 2015
11. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. Київ : Знання, 2018. 406 с.
12. European Commission. Trade for All: Towards a More Responsible Trade and Investment Policy. Brussels, 2015.
13. European Commission. European Economic Forecast. Brussels, 2023.
14. Шникров О.І.. СПІЛЬНА ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.. Київ : Київський університет. 2005. 152 с.
15. . Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua
16. Державна служба статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/.
17. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: https://europa.eu/.

18. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua/.

19. Експорт Європейського Союзу в Україну. Торговельна економіка. 2022. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?la ng=en..

20. Постанова Кабінету Міністрів України. «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». 25 жовтня 2017 р. №110 .

21. Russia confirms Black Sea grain deal renewed, but says distortions remain. Thomson Reuters Products. 2023. URL: https://www.reuters.com/world/europe/russia-confirms-black-sea-grain-dealrenewedtwo-months-2023-05-17

22. Рік Чорноморської ініціативи: Ключові факти і цифри. Новини Організації Об'єднаних Націй. 2022. URL: https://news.un.org/en/story/2023/07/1138532 .

23. Торгівля в ЄС27 (з 2020 року) за групами товарів SITC. Євростат. URL:https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?la ng=en (дата звернення: 17.03.2025)

24. Відносини між Україною та ЄС. Євроінтеграція. Міністерство закордонних справ України. 2021. URL: https://mfa.gov.ua/en/aboutukraine/european-integration/eu-ukrainerelations/vidnosini-ukrayina-yes

25. Інвестиційне співробітництво Україна – ЄС. МЗС України. URL: http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraineeu/tradeandeconomic/ukraine-eu-investments

26. Відносини між Україною та ЄС. Міністерство закордонних справ України. 2023. URL: https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-

integration/euukrainerelations#:~:text=The%20EU%2DUkraine%20Association%20Agreement%20replaced%20the%20EU%2DUkraine%20Partnership,political%20association%20and%20economic%

27. Президент України підписав офіційну заявку на вступ до Європейського Союзу // Thomson Reuters Products. 2022. URL: https://www.reuters.com/world/europe/ukrainianpresident-signs-formal-request-joineuropean-union-2022-02-28/

28. КОМАНДА УРЯДОВОГО ОФІСУ КООРДИНАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ. Урядовий офіс євроінтеграції. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/

29. Географічна структура зовнішньої торгівлі України. Державна служба статистики. 2024. URL: https://www.ukrstat.gov.ua

30. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі. Державна служба статистики. 2024. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

31. Інвестиційний клімат України. Європейський банк реконструкції та розвитку. 2023. URL: https://www.ebrd.com/home/what-we-do/where-weinvest/ukraine.html

32. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-

33. ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ. Journal of European economy. 2021. URL: http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/1543/1534

34. В Україні подешевшало молоко: яка зараз його вартість . Економічна правда. 2024. URL: https://epravda.com.ua/finances/v-ukrajini-podeshevshalomoloko-803361/

35. Європейська промисловість згортається через високі ціни на енергоносії. Економічна правда. 2022. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/24/691819

36. Війна в Україні: кількість біженців досягла 3,8 млн людей. Слово і Діло. 2022. URL:

https://www.slovoidilo.ua/2022/03/28/novyna/suspilstvo/vijnaukrayini-kilkistbizhencziv-dosyahla-38-mln-lyudej#google_vignette

37. Гібридна" війна Росії – виклик і загроза для Європи. Національна безпека і оборона. 2016. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD167-168_2016_ukr.pdf

38. Цьогоріч із Європи видворили понад 400 російських шпигунів – глава MI5. Укрінформ. 2022. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3615858-cogoric-iz-evropividvorili-ponad-400-rosijskih-spiguniv-glava-mi5.html

39. Європарламент визнав РФ державою - спонсором тероризму й закликав до її міжнародної ізоляції – резолюція. Інтерфакс-Україна. 2022. URL: https://interfax.com.ua/news/general/873954.html

40. What we do. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm (дата звернення 10.03.2025)

41. Україна і європейська інтеграція. І. В. Бураковський. Політика і час. 2000. №3-4. 14 с.

42. Відносини ЄС з Україною. Рада Європейського Союзу. 2022. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/ukraine/

43. Огляд торговельної політики ЄС. Міністерство економіки України. URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1ac01a7b-92e7-4598-a787-9a602f972944&title=OgliadTorgovelnoiPolitikivropeiskogoSoiuzu

44. Торговельні відносини ЄС з Україною. Факти, цифри та останні події. Європейська комісія. 2022. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-traderelationships-country-andregion/countries-and-regions/ukraine_en.

45. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2024 році. Міністерство економіки України. 2024. URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail/1f45d5bc-f3ed-412c-b02f-8bbe571ecc4d?lang=uk-UA&title=BiuletenPotochnogoStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas

46. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2022 році. Міністерство економіки України. 2022. URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail/5db05993-288d-4981-9f26-f0f6efe586e2?lang=uk-UA&title=BiuletenStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTasU2022-Rotsi